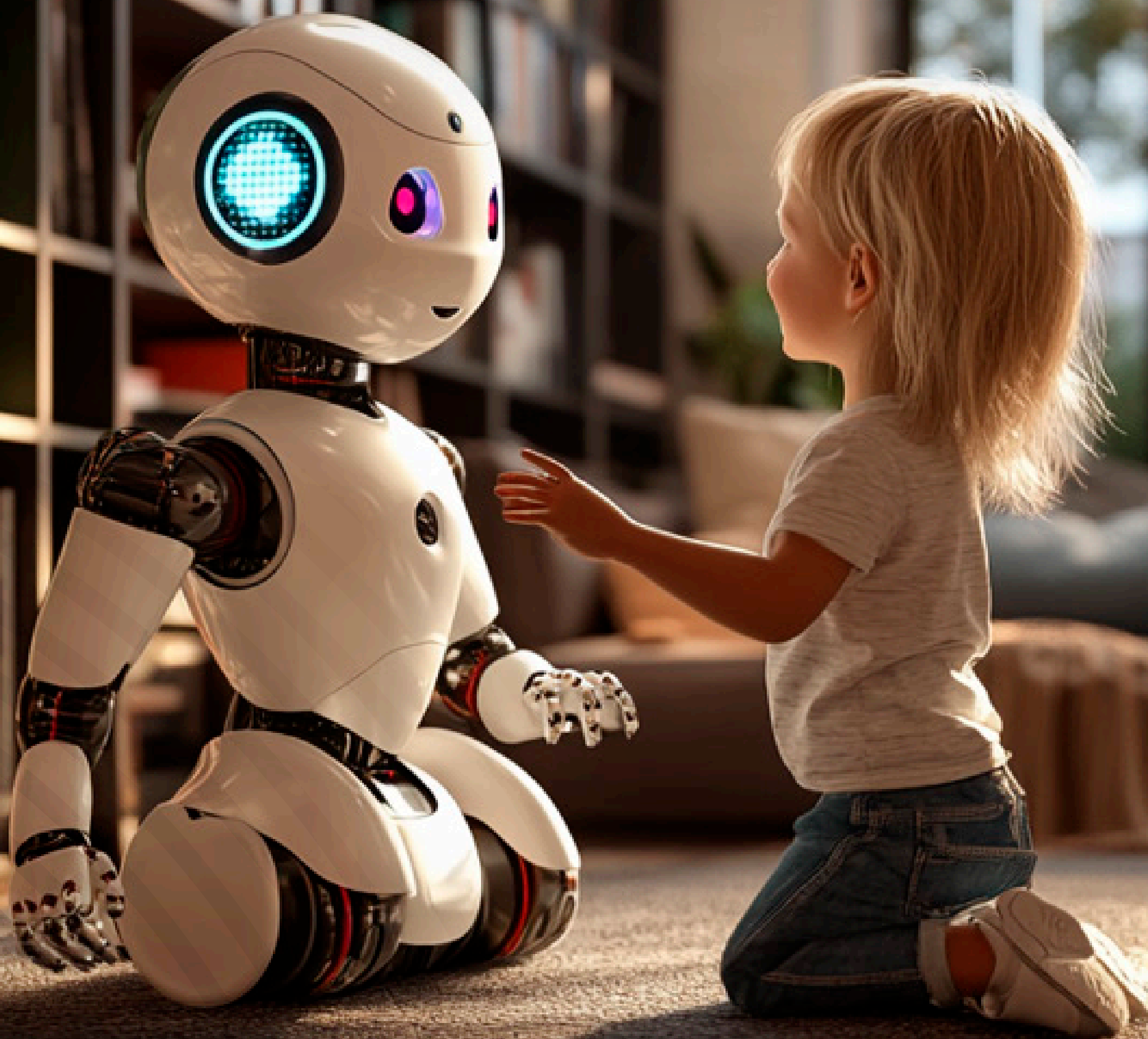

m:
magazin

ETIČKE DILEME I ULOGA ODRASLIH

Generacija Beta

NUDIMO VAM
Nove BIZ tarife

TALENTI
Dragan Stanković

ZVIJEZDA PONUDE
Samsung Galaxy S 25

**Za neke žene,
sopstveni dom
je najopasnije
mjesto.**

Pozovi **1411**
i doniraj 1KM
za Sigurne kuće u BiH.

m:tel

Broj je aktivan **od 8. marta do 30. aprila** 2025. godine i pokrenut je u okviru akcije „Niste same, imate prijatelje!” za pomoć Sigurnim kućama u BiH. Pozivi su mogući iz m:tel mobilne i fiksne mreže.

m:agazin

UVODNIK

Sa dolaskom proljeća sebi možemo postaviti mnoga pitanja; o nekom novom početku, o promjenama koje priželjkujemo, o budućnosti...

Među njima bi svakako moglo biti i pitanje: šta nam donosi Generacija Beta? Razmišljamo li uopšte o tome? I da li, zapravo, znamo da sve bebe rođene počevši od prvog dana 2025. pa sve do 2039. godine pripadaju Generaciji Beta?

Koje su odlike te nove generacije i kakva, ne samo njih, već i nas s njima, budućnost čeka, jedna je od tema kojima se bavimo u novom broju vašeg i našeg m:agazina.

Vjerujemo da će vam biti zanimljivi i razgovori sa pojedincima koji su se svojim angažmanom izdvojili i zaslužili medijski prostor u ovom broju – Tanja Stupar Trifunović, finalistkinja posljednjeg izbora za NIN-ovu nagradu, Danilo Kovač, prvi nastavnik iz BiH koji se našao među 50 najboljih edukatora svijeta, te Dragan Stanković, vrsni šahista i m:tel-ov stipendista.

I, što je najvažnije, pozivamo vas da nam se pridružite u kampanji „Niste same, imate prijatelje!“, koju kompanija m:tel, u saradnji sa Sigurnim kućama u BiH, realizuje do 30. aprila, do kada je aktivan broj 1411, i svakim pozivom iz m:tel mobilne i fiksne mreže donira se 1 KM za Sigurne kuće u BiH.

Iznos dobijen ovim putem, kao i novčana donacija kompanije u vrijednosti od 100.000 maraka, biće podijeljeni na osam sigurnih kuća u BiH, koje se nalaze u Banjaluci, Sarajevu, Bijeljini, Modriči, Mostaru, Tuzli, Bihaću i Zenici.

Hvala vam što čitate m:agazin i što zajedno pružamo ruku prijateljstva onima kojima je neophodna!

PROLJEĆE 2025.
BROJ 44
IZDANJE ZA BiH
BESPLATAN PRIMJERAK

IZDAVAČ: Mtel a.d. Banjaluka

ZA IZDAVAČA: generalni direktor

dr Jelena Trivan

m:agazin TIM: Ana Ponjević, Stefan Ličina,

Sandra Stanić, Tanja Jurić, Predrag Laketa,

Jelena Maksimović, Darko Bajić, Aleksandra

Šobić, Milica Kondić, Iva Đudurović,

Vlatka Repac

U OVOM BROJU ZA m:agazin PIŠU: Rajka

Glamočika, Iva Đudurović, Mirela H. Mustafić,

Darko Bajić, Jelena Maksimović, Danijela

Marinković Orlić, Sandra Stanić, Tanja Jurić,

Predrag Laketa, Jelena Pralica, Nada Al

Mahmud Đurić, Jelena Kovačević

LEKTOR: Saša Četojević

DIZAJN: Sanda Arsenić Mirković / Aquarius

PRELOM I PRIPREMA:

Daniel Janković / Aquarius

KORICA: Daniel Janković / Aquarius

FOTOGRAFIJE: Shutterstock, Unsplash, iStock

ADRESA REDAKCIJE: Vuka Karadžića 2, 78 000

Banjaluka // TELEFON: 051/240-875, 240-250 //

FAX: 051/216-110 // E-MAIL: magazin@mtel.ba

// WEB: mtel.ba

SADRŽAJ

03 Uvod

Sa dolaskom proljeća sebi možemo postaviti mnoga pitanja; o nekom novom početku, o promjenama koje priželjkujemo, o budućnosti...

IMATE PRIJATELJE

06 Pametni satovi

10 m:tel BIZ TARIFE

11 Siguran net

- zaštititi svoje podatke

13 Strane za ekrane

16 Zvijezda ponude

Samsung Galaxy S25 serija

20 Turist paket

eSIM dopuna

22 m:i

Niste same, imate prijatelje!

24 m:i
Nagrada igra

26 Zamijeni staru karticu

SUPERNOVA

28 Aktuelnosti iz Supernove

DRUŠTVENA ODGOVORNOST

30 Dnevnik prijateljstva

SVIJET TEHNOLOGIJE

37 Tema broja
Generacija BETA

41 Mreže u 2025.
Kako se digitalna komunikacija mijenja pred našim očima

43 Kako koristiti sve prednosti pametnog telefona

45 Kvantno računarstvo

47 Smart City trendovi

51 Socijalni inženjering

U DOBROM DRUŠTVU

53 Tanja Stupar Trifunović
Finalistkinja NIN-ove nagrade

57 Talenti
Draga Stanković

60 Intervju mobilnim
Danilo Kovač

PREPORUKE

64 Preporuke

66 Mini savjetnik
Savjeti u romingu

PAMETNI SATOVI

ZA SVAKI KORAK – OD IGRE
DO POSLOVNIH IZAZOVA

PIŠE:
IVA ĐUDUROVIĆ

Pametni satovi danas nisu samo modni detalj – oni su moćni asistenti koji vam pomažu u organizaciji obaveza, praćenju zdravlja i održavanju aktivnog načina života. Bilo da ste profesionalac u poslovnom svijetu koji traži elegantan sat sa naprednim funkcijama ili ljubitelj zdravog načina života koji želi pratiti svoje treninge, m:tel u svojoj ponudi ima modele koji će savršeno odgovarati vašim potrebama.

Bez obzira na to da li birate sofisticiranu poslovnu eleganciju, praktičnu svakodnevnu funkcionalnost ili dinamičnost sportske opreme, pametni satovi će vam omogućiti vrhunsko iskustvo u svakom trenutku.

HUAWEI WATCH GT 5 PRO – ELEGANCIJA I SNAGA ZA POSLOVNOG MUŠKARCA

Huawei Watch GT 5 Pro pravi je izbor za sve koji žele kombinaciju vrhunskog dizajna i napredne tehnologije. Sa 46 mm ekranom, titanijumskim kućištem i safirnim staklom, ovaj sat odiše luksuzom i izdržljivošću.

Uređaj posjeduje AMOLED ekran visoke rezolucije, koji obezbjeđuje kristalno jasan prikaz i fantastično vizuelno iskustvo. Baterija koja traje do 14 dana omogućava dugotrajno korištenje bez čestih punjenja, dok napredne funkcije praćenja zdravlja, uključujući EKG, SpO2 i praćenje sna, pružaju detaljan uvid u vaše fizičko stanje. GPS funkcija vam osigurava tačno praćenje lokacije tokom aktivnosti na otvorenom, a zahvaljujući vodootpornosti do 50 metara, uređaj je spreman i za plivanje, bez obzira na uslove u kojima trenirate.

Ukoliko tražite elegantan i funkcionalan sat, Huawei Watch GT 5 Pro pružiće sve što je potrebno – dugotrajnu bateriju, vrhunski dizajn i napredne zdravstvene funkcije. Uz mogućnost primanja poziva i notifikacija, nikada nećete propustiti važan trenutak.

HUAWEI WATCH GT 5 – STIL I FUNKCIONALNOST ZA AKTIVNE ŽENE

Huawei Watch GT 5 u verziji od 41 mm nudi sofisticiran dizajn i moćne funkcije u elegantnom kućištu koje savršeno pristaje užem zglobu. Bilo da ste na poslovnom sastanku ili na večeri s prijateljima, ovaj sat će se savršeno uklopiti u svaku priliku.

Opremljen AMOLED ekranom prelijepih boja i oštrine, uređaj jasno prikazuje sve važne informacije. Zahvaljujući bateriji koja traje i do 7 dana, možete bezbrižno koristiti sve funkcije bez čestog punjenja. Osmišljen da vam pomogne u očuvanju zdravlja i

kondicije, Huawei GT 5 omogućava detaljno praćenje srčanog ritma, nivoa stresa i menstrualnog ciklusa, pružajući vam dragocjeni uvid u vaše fizičko stanje. Pametni sat ima podršku za više od 100 sportskih režima i prilagođava se različitim aktivnostima, dok vodootpornost do 50 metara omogućava bezbjedno korištenje čak i tokom plivanja ili vježbanja u različitim uslovima.

Ovaj model savršen je spoj stila i praktičnosti – elegantan dizajn u kombinaciji sa naprednim funkcijama za praćenje zdravlja i fitnesa. Ako tražite pametni sat koji će vam pomoći da ostanete organizovani i motivisani, Huawei Watch GT 5 je pravi izbor.

HUAWEI WATCH FIT 3 – IDEALNO RJEŠENJE ZA REKREATIVNE SPORTISTE

Za one koji žele lagan i moderan sat koji će ih pratiti kroz sve sportske aktivnosti, Huawei Watch Fit 3 je pravi izbor. Zahvaljujući velikom ekranu, dugotrajnoj bateriji i naprednim fitnes funkcijama, ovaj sat je odličan saputnik za sve koji žele da budu u formi.

AMOLED ekran od 1,82 inča pruža jasnu i živopisnu sliku. Sa baterijom koja traje do 10 dana, korisnici mogu uživati u nesmetanom korištenju bez čestog punjenja. Uređaj podržava više od 100 sportskih režima i nudi personalizovane treninge. Precizno prati otkucaje srca i nivo kiseonika u krvi, pružajući važne zdravstvene informacije u realnom vremenu.

Ako želite da poboljšate svoju kondiciju, Huawei Watch Fit 3 vam nudi sve što je potrebno – od praćenja treninga do motivacionih podsjetnika i analize napretka. Idealan je za one koji vole funkcionalnost i moderan dizajn u laganom formatu.

Da biste potpuno uživali u pokretu, u aktuelnoj m:tel ponudi, uz odabir ovog modela, gratis dobijate slušalice Huawei Freebuds SE2. Vrhunski zvuk bez kablova pružiće vam dodatnu inspiraciju, bilo da slušate omiljenu muziku tokom trčanja ili se opušate nakon treninga. Spoj napredne tehnologije i udobnosti sada je nadohvat ruke – pokrenite se uz pravi ritam!

MYKI 4 LITE – SIGURNOST, KOMUNIKACIJA I ZABAVA NADOHVAT RUKA

Myki 4 Lite je pametan sat specijalno dizajniran za djecu, koji nudi savršen spoj sigurnosti, zabave i roditeljskog nadzora. Uređaj sa LCD ekranom veličine 1,44 inča omogućava jednostavnu i sigurnu komunikaciju između roditelja i djeteta.

Zahvaljujući 4G LTE povezivanju, signal je stabilan, a uređaj podržava pozive i poruke isključivo sa kontaktima koje roditelji prethodno odobre, čime se osigurava dodatna bezbjednost djece. Dugotrajna baterija obezbjeđuje autonomiju do 48 sati, u zavisnosti od načina korištenja, pružajući veću pouzdanost u svakodnevnoj upotrebi.

Svaki od ovih modela pružiće vam sjajno korisničko iskustvo, zato ih potražite u m:tel ponudi na www.mtel.ba ili nazovite **0800 50 000**.

NOVE BIZ TARIFE ZA JOŠ USPJEŠNIJE POSLOVANJE!

UNAPRIJEDITE SVOJE POSLOVANJE UZ NOVE M:TEL BIZ TARIFE

VIŠE INTERNETA, PORUKA I MINUTA – ZA EFIKASNIJU POSLOVNU KOMUNIKACIJU BEZ OGRANIČENJA

PIŠE:

JELENA MAKSIMOVIĆ

U današnjem dinamičnom poslovnom okruženju, u kojem komunikacija i brzina predstavljaju važan segment poslovnog uspjeha, neophodno je da imate pouzdanog partnera koji će vam pomoći da unaprijedite svoju mobilnost i uđete u svijet digitalne ere kroz stabilnu mrežu i najmodernije usluge.

Upravo kompanija m:tel sa svojim novim BIZ tarifama odgovoriće na sve zahtjeve poslovnih korisnika koji žele da ostanu konkurentni na tržištu, unaprijede odnose sa partnerima i klijentima te poboljšaju komunikaciju u okviru svojih poslovnih grupa.

Novi BIZ tarife donose značajna unapređenja, uključujući neograničenu komunikaciju unutar poslovne grupe, veću

količinu mobilnog interneta, poruka i razgovora prema svim mobilnim i fiksnim mrežama u BiH, ali i u romingu u regionu Zapadnog Balkana, uz mjesečne pretplate od 13,00 do 130,00 KM.

Bilo da ste novi korisnik ili već koristite usluge m:tel-a, nove BIZ tarife pružiće vam mogućnost optimizacije poslovnih troškova, uz istovremeno poboljšanje efikasnosti komunikacije. A ujedno ćete koristiti mobilne usluge zvanično najbolje mobilne mreže u BiH.

Pozivamo vas da nas kontaktirate putem broja 0800 50 300 ili putem vašeg m:tel predstavnika kako biste saznali više o pogodnostima novih tarifa i kako ih prilagoditi potrebama vašeg poslovanja.

SIGURAN NET

Partner u zaštiti vaše djece!

SIGURNOST NA INTERNETU: KAKO ZAŠTITITI SVOJE PODATKE I PRIVATNOST

PIŠE: RAJKA GLAMOČIKA

U eri digitalizacije i naglog razvoja interneta, svakodnevnim korištenjem interneta obavljamo uobičajene aktivnosti poput obrazovanja, zabave, informisanja, kupovine ili komunikacije, ostavljajući na mreži mnoštvo ličnih podataka. Iako evropski zakonodavci apeluju na podizanje svijesti među pojedincima i njihovu kontrolu nad privatnošću, većina ljudi zanemaruje rizike zloupotrebe ličnih podataka u digitalnom prostoru. Stoga nije dovoljno prepustiti zaštitu privatnosti samo ustanovljenim propisima – neophodno

je da pojedinci preduzmu konkretne korake kako bi povećali kontrolu nad svojim podacima i prepoznali eventualne zloupotrebe.

Digitalizacija je omogućila brzo, lako i jeftino kreiranje, razmjenu i obradu ogromnih količina podataka, sa druge strane, digitalna obrada podataka donijela je sa sobom i izvjesne izazove i rizike po privatnost i zaštitu ličnih podataka.

Svaka naša posjeta internetu rezultira dodatnim otkrivanjem ličnih podataka,

koji otkrivaju ne samo različite aspekte našeg identiteta, nego i naše vrijednosti, stavove, ukuse, sklonosti, interesovanja i sl. Pored toga, svaka naša aktivnost na internetu rezultira i ostavljanjem tzv. metapodataka, koji otkrivaju npr. vrijeme, način i mjesto sa kojeg smo pristupili određenoj veb-stranici. Svi ti podaci i metapodaci trajno ostaju na mreži, čak i nakon brisanja, i predmet su neprestane obrade, automatske ili ručne, koja uključuje sistematizaciju, upoređivanje i ukrštanje.

Lični podaci tretiraju se kao „nova nafta“, a kompanije često naplaćuju svoje „besplatne“ usluge zahtijevajući sve više ličnih podataka korisnika. Pod ličnim podacima podrazumijevaju se: ime i prezime osobe, adresa stanovanja, imejl adresa, fotografija, IP adresa i lokacija na kojoj se osoba nalazi. Lični podaci su i podaci koji služe za analizu i izradu profila korisnika [radne sposobnosti, ekonomsko stanje, lična interesovanja, ponašanje, potrošačke navike, kretanje itd., onlajn ponašanje osobe (podaci koji se prikupljaju posredstvom kolačića)].

Važno je da se pridržavate preporuka za zaštitu ličnih podataka na internetu:

ZAŠTITITE SVOJE UREĐAJE: vlastite računare, tablete i telefone ne ostavljajte bez nadzora, pogotovo ako nisu zaključani i nalaze se na javnom mjestu (npr. u kancelariji, kafiću itd.).

KORISTITE SLOŽENE, DUGE LOZINKE, sa većim brojem znakova i kombinacijom slova i brojeva. Ne koristite lozinke sa brojevima i oznakama koje označavaju datume i događaje iz vašeg života. Pored toga, instalirajte antivirusni softver i redovno ga ažurirajte, na društvenim mrežama provjerite postavke privatnosti: ukoliko ste aktivni na društvenim mrežama, provjerite postavke privatnosti i odlučite koje podatke želite da podijelite sa nepoznatim osobama, koje sa prijateljima, a koje uopšte ne želite da dijelite. Informišite se na koji način to možete da učinite.

NE PREUZIMAJTE PROGRAME i ne otvarajte datoteke koje ste primili od nepoznatih osoba. Tako biste svoj računarski sistem potencijalno mogli da izložite virusima ili mogućem praćenju prisutnih podataka. Informišite se o alatima koji mogu da vas zaštite od veb-praćenja.

Izbjegavajte dijeljenje povjerljivih informacija za vrijeme korištenja javne Wi-Fi mreže ili javnih računara. Budite oprezni pri izboru osoba sa kojima dijelite informacije. Ne objavljujte podatke drugih osoba bez njihovog dopuštenja.

Naročito budite oprezni kada je u pitanju sadržaj koji objavljujete, posebno sadržaj koji se tiče djece. Lične podatke dijelite samo kada je to neophodno i kada su zaštićeni.

Posebno budite oprezni kada učestvujete u onlajn anketama, kvizovima, kladenju i drugim sadržajima koji podrazumijevaju ostavljanje ličnih podataka.

Pitamo se na koje svenačine ostavljamo lične podatke na internetu

Kada je riječ o djeci, pitanje je da li su ona u stanju da procijene koje lične podatke nije primjerno dijeliti sa drugima, u kojim situacijama i zašto. Djeca ne razumiju zašto su velike korporacije (poput Facebook-a, Instagram-a ili Snapchat-a) zainteresovane za te podatke. Kako pokazuju istraživanja, djeca brinu o svojoj privatnosti u odnosima sa drugima, ali je, uprkos tome, dijele u javnom prostoru, odnosno nisu svjesna zloupotrebe ličnih podataka u komercijalne svrhe i u institucionalnom kontekstu (npr. škola, zdravstvena ustanova).

S obzirom na činjenicu da nisu u dovoljnoj mjeri svjesna rizika, posljedica, zaštite i prava u vezi sa obradom ličnih podataka, djeca zaslužuju posebnu zaštitu privatnosti na internetu (GDPR).

Roditelji često nesvjesno ugrožavaju privatnost i bezbjednost svoje djece dijeljenjem njihovih podataka na društvenim mrežama. „Šerenting“ se odnosi na načine na koje roditelji dijele detalje iz privatnog života svoje djece, oblikujući njihov digitalni identitet prije

nego što postanu samostalni korisnici interneta. Nažalost, u posljednje vrijeme sve se češće piše o slučajevima u kojima je objavljivanje fotografija djece na društvenim mrežama rezultiralo negativnim iskustvima, poput otmica.

Da bi zaštitili lične podatke i privatnost na internetu, korisnici bi trebalo da znaju da je internet javni prostor i lični podaci koji se na njemu objave su javno dostupni.

Internet je moćan alat koji omogućava pristup ogromnoj količini informacija i resursa, ali je takođe i prostor gdje se naši lični podaci lako mogu zloupotrijebiti. Važno je da budemo svjesni rizika i da preduzmemo korake kako bismo zaštitili sebe i svoje najmilije. Korištenjem usluge Siguran Net možete zaštititi privatnost vas i vaše djece, upotrebljavajući napredne alate kao što su roditeljska kontrola, filtriranje sadržaja prilagođeno uzrastu te blokiranje zlonamjernih veb-stranica, virusa i drugih onlajn prijetnji. Usluga Siguran Net je vrhunski alat za zaštitu vaše porodice na internetu, kako kod kuće, tako i u pokretu.

Za mobilni internet, Siguran Net možete aktivirati jednostavno slanjem SMS-a sa tekstom SIGURANNET na broj 0651177, pozivom *100# ili putem aplikacije m:GO. Za kućni internet, uslugu možete aktivirati putem portala Moj m:tel ili posjetom najbližoj m:tel poslovnici.

S cijenom od samo 1,17 KM mjesečno (sa PDV-om), usluga Siguran Net predstavlja izuzetno pristupačno rješenje za zaštitu cijele porodice na internetu. Aktivirajte ga sada i iskoristite promotivnu ponudu za besplatno korištenje prvih 60 dana!

Za više informacija o usluzi Siguran Net i aktivaciji posjetite veb-stanicu mtel.ba ili besplatno pozovite 0800 50 000.

Proljeće je zabavnije uz filmove i
serije na m:tel IPTV-ju

STRANE ZA EKRANE

PRIPREMILI: MIRELA H. MUSTAFIĆ I PREDRAG LAKETA

Foto: Warner Bros. Discovery

„Proslava života“, HBO

Vjenčanje – za mnoge najljepši dan u životu. Ne nužno za Ditera i njegov tim. Ovaj film brzog tempa govori o tome što se događa iza kulisa raskošne svadbe. Ansambl-komedija „Proslava života“ govori o organizatoru događanja i njegovoj šarenoj ekipi čija pomno isplanirana zabava potpuno izmiče kontroli.

Foto: TV Cinemax

„Nježno“, Cinemax

Film o opsesiji bodi-bildingom, romantici, (ne)ispunjenosti i ljubavi ispričan između serija ponavljanja i brojanja kalorija. Scenarističko-režiserski tandem Ana Ester Nejs i Laslo Čuja stvorio je debitanstko remek-djelo – film „Nježno“, koje se suptilno uvlači pod kožu i pokreće sve prave mišiće. Na TV Cinemax

Pod strogim okom svog partnera Adama, Edina pobjeđuje na svim većim turnirima bodi-bildera. Na takmičenjima ljudi oko nje padaju u trans i fetišiziraju njeno tijelo, a njen nastup na neki način postaje umjetnost. Ali, i bodi-bilding ne može bez sponzora. Zato Edina odlučuje da zaradi dodatna sredstva tako što će ponuditi svoje tijelo za novac, muškarcima čiji su fetiš žene – herkulovske snage.

Foto: Warner Bros. Discovery

„Lekcija iz njemačkog“, HBO 2

Pedesetogodišnjeg bugarskog vozača Nikolu još samo dan dijeli od završetka uslovne kazne, nakon čega planira započeti novi život u Njemačkoj. Njegovi roditelji odlučili su da se razvedu u dubokoj starosti, djeca ne žele da ga vide, a 25 godina života u komunizmu i još 25 godina lažne demokratije ispunili su ga bijesom i osjećajem nemoći. Pogledajmo film „Lekcija iz njemačkog“ na TV HBO 2.

Dva dana prije odlaska, nestaje pas Nikolinog oca. Dok traga za izgubljenim ljubimcem, Nikola se suočava s teškim pitanjima o svom izgubljenom identitetu, prošlosti i s konačnom odlukom može li samo tako presjeći korijene ili je veza s prošlošću ipak neraskidiva.

Foto: TV Cinemax 2

„Uspavanka“, Cinemax 2

Amaja je tek postala majka, a izazov je veći nego što je zamišljala. Stoga, kad njen partner mora da ode na nekoliko sedmica zbog svog posla, ona odluči provesti vrijeme sa svojim roditeljima u ljupkom obalnom selu u Baskiji, gdje se nada da će joj pomoći da se brine o bebi. Međutim, zaboravila je da, i nakon što postanete roditelj, nikada ne prestajete biti kćerka. Film „Uspavanka“ je topla španska dramska priča, a možete je pogledati na TV Cinemax 2.

Foto: Superstar

Serija „Pasjača“ Superstar

Nikola, učitelj iz Beograda, prihvata ponudu da predaje u planinskom selu Gornik, nesvjesno ulazeći u svijet ispunjen duboko ukorijenjenim tajnama. Istovremeno, Lucija, ambiciozna doktorantkinja antropologije, dolazi u to isto selo da istraži zajednicu koja se smatra potomcima drevnih Kelta. Međutim, mještani nisu voljni da prihvate stranog učitelja i istraživača, a njihovo oprezno ponašanje podstiču stari mitovi, duboko zakopana prošlost i sumnje u motive dolaska novih ljudi. Dok Nikola pokušava da se uklopi i pridobije povjerenje lokalne djece i njihovih roditelja, Lucija počinje da otkriva skrivene slojeve i tajne koje oblikuju život u ovom selu.

Anka, žena koja ima ulogu mističnog seoskog druida, i Jova, lokalni starješina, nalaze se u teškoj situaciji, balansirajući između očuvanja tradicije i suočavanja s potencijalnim povratkom opasnih sila iz prošlih vremena. Istovremeno, sumnje, tajne i strahovi polako dolaze na površinu, a granica između stvarnih događaja i legendi postepeno se briše. Kako se Nikola i Lucija sve više upoznaju, oboje shvataju da njihova prisutnost u Gorniku nije slučajna – ovo selo skriva mračnu prošlost koja bi mogla zauvijek promijeniti njihove sudbine.

TV SUPERSTAR

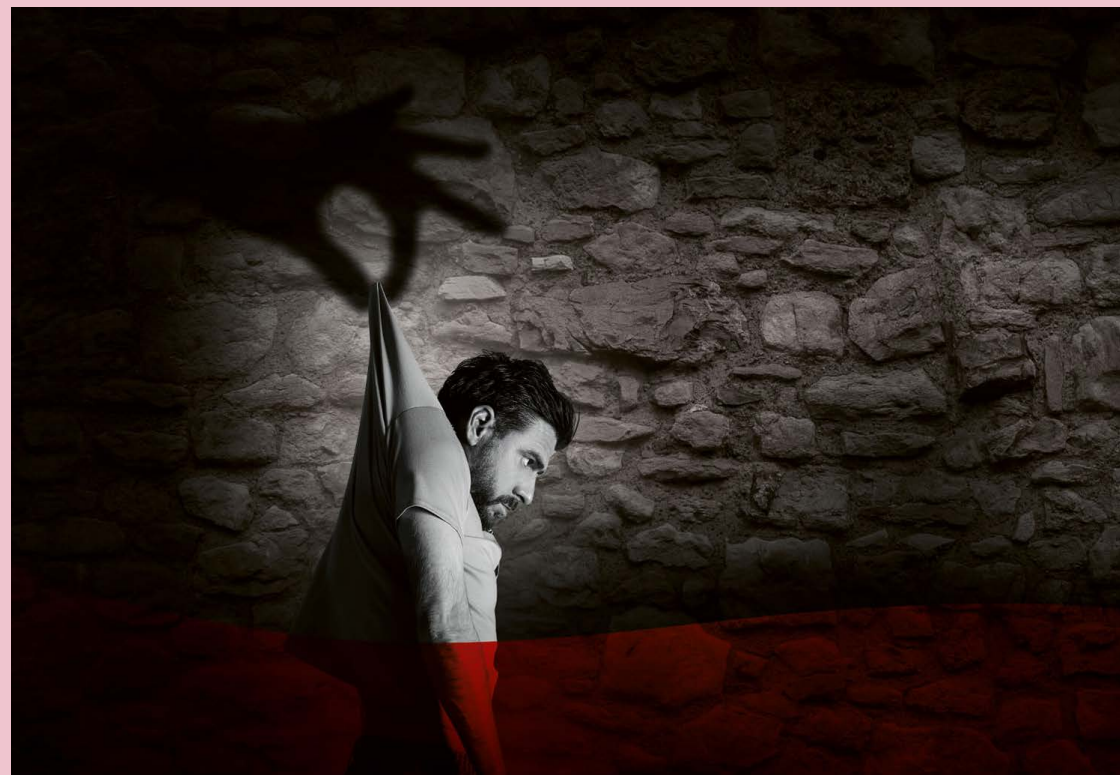

Foto: Superstar

Serija „Bunar II“ Superstar

Radomir Pavlović, nekadašnji profesor filozofije, pokušava da pobjegne od skandala i započne novi život u mirnom šumadijskom selu, nadajući se da će pronaći spokoj i udaljiti se od prošlosti. Ipak, ispod naizgled spokojne površine njegovog novog života krije se mreža mračnih tajni. Narko-bos Todor Malbaša ubrzo ga uvlači u svijet droge, prinudivši ga da postane njegov saradnik u distribuciji narkotika. Radomir, bez izlaza, postepeno postaje rob tog opasnog svijeta. Dok se bori sa sopstvenim demonima, on je u stalnom sukobu sa sobom, pokušavajući da se oslobodi tame koja ga vuče u propast. Svaka nova odluka nosi sa sobom strah i neizvjesnost, a jedini tračak nade dolazi od Juge, lokalnog trgovca svinjskim mesom i bivšeg kriminalca, koji ga ipak odbija, želeći da se što više distancira od prošlih grijehova.

Prelomni trenutak nastaje kada Radomir jednog jutra u bunaru pronađe beživotno tijelo žene koju je volio. U trenutku kada mu se čini da je sve izgubljeno, on se suočava sa svojim najdubljim strahovima i zlom koje ga polako obuzima.

ZVIJEZDA PONUDE

SAMSUNG GALAXY S25 SERIJA

PREDSTAVLJA NOVI STANDARD PAMETNIH
TELEFONA S AI PODRŠKOM

PIŠE:
DARKO BAJIĆ

Nova Galaxy S serija i nova revolucija tehnologije, performansi i vještačke inteligencije! Samsung Galaxy S25 serija predstavlja novi standard pametnih telefona s vještačkom inteligencijom.

VRHUNSKI PROCESOR PRILAGOĐEN ZA GALAXY

Najmoćniji procesor do sada za Galaxy S seriju, Snapdragon 8 Elite for Galaxy, donosi veću procesorsku snagu i dizajniran je da maksimalno iskoristi mogućnosti vještačke inteligencije – nudi 40% bolje AI performanse i povećanja CPU i GPU od 37% i 30%.

Prvi ovakve vrste, najnoviji procesor nije samo značajno brži u odnosu na prethodne modele, nego sa naprednim AI algoritmima prepoznaje različite uslove korištenja, prilagođava performanse i optimizuje potrošnju baterije.

IME IGRE JE AI

Galaxy S25 serija uz One UI 7 korisnički interfejs postaje pravi AI pomoćnik koji razumije vlasnika uređaja i kontekst njegovih potreba i navika, pružajući mu personalizovana AI iskustva

One UI 7 donosi neke od najimpresivnijih AI funkcija savršeno jednostavnih za korištenje, poput **Cross App Action-a**, koji olakšava multitasking, omogućavajući korisnicima da brže prebacuju sadržaj ili obavljaju akcije između dvije ili više aplikacija. Na primjer, korisnik može pronaći raspored utakmica svog omiljenog sportskog kluba i dodati ga u kalendar uz samo jednu naredbu.

Galaxy S25 interpretira tekst, govor, fotografije i video-zapise, omogućavajući korisniku prirodnu interakciju poput one u razgovoru s prijateljem. Nadogradnjom funkcije **Circle to Search** with Google pretraživanje ekrana pametnog telefona još je korisnije, brže i kontekstualnije; Circle to Search sada brzo prepoznaje brojeve telefona, mejl adrese i URL-ove na ekranu korisnika, omogućavajući uspostavu poziva, slanje mejlova ili posjetu veb-stranici samo jednim dodiranjem.

Funkcija **Call Transcript** automatski pretvara vaše telefonske razgovore u tekstualne zapise, omogućavajući vam da pregledate ključne detalje, istaknete važne informacije i brzo pronađete ključne riječi. Jednim dodiranjem možete dobiti sažetke ili potpune transkripte razgovora, osiguravajući to da nikad ne propustite bitne informacije iz važnih poziva.

Writing Assist pruža prijedloge generisane putem AI za poboljšanje stila i tona vaših poruka i mejlova, olakšavajući efikasnu i profesionalnu komunikaciju.

Drawing Assist koristi vještačku inteligenciju za pretvaranje jednostavnih skica u sofisticirane umjetničke radove, omogućavajući kreativno uređivanje crteža i fotografija.

Jedna od najimpresivnijih AI funkcija Galaxy S25 serije je sposobnost telefona da se „uči“ na osnovu vašeg korištenja, tako **Now Bar** korisnicima pruža brz pristup obavještenjima, često korištenim aplikacijama i vidžetima, dok **Now Brief** daje korisne informacije, poput vremenske prognoze, rasporeda obaveza i novih epizoda podcast-a.

KAMERA KOJA RAZUMIJE SVIJET OKO VAS

Uređaji Galaxy S25 serije opremljeni su naprednim algoritmima za prepoznavanje scena, što im omogućava da „razumiju“ šta fotografirate i da automatski prilagode podešavanja za najbolji rezultat. Bez obzira na to da li snimate portrete, pejzaže ili fotografije pri slabom svjetlu, AI prepoznaje tip scene i optimizuje ekspoziciju, kontrast i boje.

Za kvalitet slike treba spomenuti i **ProScaler** funkciju, koja koristi vještačku inteligenciju za poboljšanje fotografije, čineći čak i sadržaj niže rezolucije oštrijim i detaljnijim na ekranu telefona.

Galaxy S25 donosi niz alata koji su nekad bili dostupni samo u specijalizovanim softverima, tako da sada svaki

vlasnik Galaxy S25 modela može postati profesionalac u uređivanju fotografija i video-zapisa. **Audio Eraser** pojednostavljuje uklanjanje neželjenog šuma u video-zapisima. Izolovanjem kategorija zvukova – uključujući glasove, muziku, vjetar, prirodu, gužvu i šum – korisnik može kontrolisati šta želi utišati ili potpuno ukloniti.

GALAXY S25 ULTRA – VRHUNSKI PRESTIŽ

Galaxy S25 serija nadovezuje se na nasljeđe prepoznatljivog dizajna s pristupom koji se temelji na jednostavnosti, emociji i utisku. Galaxy S25 Ultra predstavlja samu suštinu Galaxy dizajna kao najtanji, najlakši i najotporniji Galaxy S model dosad, dok njegov zaobljeni dizajn poboljšava prijanjanje uz dlan i upotpunjuje estetski identitet serije.

Čvrst i izdržljiv, Galaxy S25 Ultra ističe se po jakom, otpornom, ali laganom titanijumskom materijalu i novoj Corning® Gorilla® Armor 2 zaštiti, koja uključuje dodatnu zaštitu od keramike.

Kamera je svakako jedan od najjačih aduta ovog modela. Galaxy S25 Ultra koristi sistem sa četiri kamere, uključujući glavnu 200 MP kameru, 50 MP ultra široku kameru, 10 MP

3x telefoto i 50 MP 5x telefoto. Ove kamere omogućavaju optički zum do 10x, a uz digitalni zum, kvalitet fotografija je impresivan. Nova ultra široka kamera sada ima bolje performanse u uslovima slabog svjetla, pružajući oštre i detaljne slike. Kamera takođe donosi najpoznatiji portretni režim i mnogo naprednih alata za profesionalnu upotrebu.

Galaxy S25 Ultra dolazi sa velikim ekranom od 6,9 inča, što omogućava veći ekran sa boljim vizuelnim doživljajem, uz poboljšani kvalitet slike zahvaljujući unaprijeđenom aplikacijskom procesoru.

Moćna Samsung Galaxy S25 serija pruža korisnicima vrhunsko iskustvo sa uređajima koji savršeno balansiraju tehnologiju sa AI podrškom za svakodnevne potrebe. Bilo da odaberete osnovni S25 ili S25+ za bolji vizuelni doživljaj na većem ekranu ili S25 Ultra za ultimativnu kombinaciju performansi i nevjerovatnih kamera, svaki model je dizajniran da vam omogući maksimalno iskustvo mobilnog uređaja. Sa dugoročnom podrškom za ažuriranja i naprednim performansama, Galaxy S25 serija predstavlja odličan izbor za korisnike koji žele najbolje iz svijeta pametnih telefona.

Fantastične Galaxy S25, S25+ i S25 Ultra potražite u m:tel ponudi.

KUPITE eSIM DOPUNA START TURIST PAKET ONLAJN

I OSTANITE POVEZANI TOKOM BORAVKA U BIH!

m:tel eSIM Dopuna Start turist paket savršen je izbor za sve one koji žele da posjete BiH i upotpune svoj boravak opuštenom komunikacijom. Ovaj paket omogućava jednostavan, brz i povoljan pristup m:tel mobilnoj mreži, u startu sadrži 100 GB mobilnog interneta, a nakon prve dopune dobijate dodatnih 500 GB neta i sve to po cijeni od samo 35 KM.

PIŠE:
JELENA MAKSIMOVIĆ

eSIM Dopuna Start turist paket moguće je kupiti onlajn putem zvaničnog m:tel veb-sajta www.mtel.ba, što vam omogućava da se pripremite za dolazak u BiH iz udobnosti svog doma, bez potrebe za fizičkim odlaskom u prodavnicu.

Sa 100 GB mobilnog interneta, u roku od sedam dana moći ćete nesmetano koristiti internet za navigaciju, gledanje videa, razmjenu poruka, korištenje društvenih mreža i mnogo više, bez straha od dodatnih troškova, a ukoliko račun dopunite u roku od mjesec dana nakon aktivacije, dobićete još 500 GB bonusa neta koji vrijedi 10 dana od datuma dopune.

Uz eSIM nema potrebe za fizičkim mijenjanjem kartica u telefonu, kompatibilan je sa većinom novijih mobilnih uređaja, osigurava korištenje stabilne i brze 4G mreže, aktivacija je jednostavna i savršeno je rješenje za turiste, poslovne ljude ili bilo kojeg drugog korisnika koji dolazi u BiH i želi jednostavan i brz pristup mobilnoj mreži uz povoljnu komunikaciju tokom posjete.

Posjetite www.mtel.ba, kupite eSIM Dopuna Start turist paket i uživajte u beskrajnoj komunikaciji tokom boravka u BiH.

Za dodatnu podršku pozovite **066 10 10 10**

Skeniraj i kupi!

Niste same, imate prijatelje!

ZA NEKE ŽENE, SOPSTVENI DOM JE NAJOPASNIJE MJESTO

m:tel pokrenuo akciju podrške sigurnim kućama u BiH

PIŠE:
JELENA PRALICA

Kompanija m:tel Sigurnim kućama u BiH donirala je 100.000 KM, a do 30. aprila aktivan je broj 1411 i svakim pozivom iz m:tel mobilne i fiksne mreže donira se 1 KM za Sigurne kuće u BiH.

Mart smo započeli praznikom. Onim koji je posvećen ženama. Ove godine, praznik 8. mart kompanija m:tel odlučila je da čestita na način da pokloni pažnju i ljubav onim ženama čiji je glas veoma tih. U ime svih nas kojima sopstveni dom nije mjesto straha, nego mira i sigurnosti, baš na dan praznika pokrenuta je kampanja „Niste same, imate prijatelje“.

Umjesto cvijeća, simboličnih poklona i skupih proslava, ove godine odlučili smo svoju pažnju, ljubav i podršku da usmjerimo ka ženama koje su žrtve porodičnog nasilja. Da im poručimo i pokažemo da nisu same, da nisu zaboravljene i da u m:tel-u imaju i uvijek će imati iskrenog prijatelja.

Nažalost, nije teško odgovoriti na pitanje zašto je potrebna ovakva kampanja. Crne su statistike masovnosti nasilja nad ženama, pa sve do ubistava žena, kojih je u Bosni i Hercegovini u proteklih pet godina bilo više od 60. U prosjeku, jedna žena mjesečno.

Godišnje se u BiH zabilježi oko 2.500 slučajeva nasilja u porodici, najučestalijeg oblika kršenja osnovnih ljudskih prava. Mnogo je više onih koji ostaju među četiri zida. Prosječno, tek svaki treći prijavljen slučaj nasilja u porodici biva procesuiran, a zakonom predviđene mjere zaštite izriču se u samo 10 odsto slučajeva.

Žrtve su mahom žene koje su pretrpjele dugotrajno porodično ili partnersko nasilje, često prijavljivano nadležnim službama. Nasilje u takvom okruženju posljedično trpe i djeca.

Samo tokom 2024. godine u BiH je ubijeno 14 žena. Crne vijesti nastavljaju da se nižu i u ovoj godini. Mučna tišina o ženama koje trpe nasilje, s mjestom zločina u njihovom sopstvenom domu, treba i mora da se prekine.

Zbog svega toga, pokrenuta je akcija „Niste same, imate prijatelje!“, s ciljem veće podrške radu Sigurnih kuća u BiH. Jer, nekim ženama i njihovoj djeci nesigurnost vlastitog

doma, usljed porodičnog nasilja, ne donosi samo fizičke i psihičke rane i ožiljke. Mnoge od njih nemaju kuda, nemaju podršku porodice i okoline ili nisu ekonomski dovoljno osnažene da izađu iz začaranog pakla nasilja i nastave život. Sigurne kuće su za njih jedino utočište i spas – od straha, od bola, od smrti.

U BiH djeluje osam sigurnih kuća, kojima ovom akcijom pružamo podršku u radu:

- Sigurna kuća Banjaluka – Fondacija „Udružene žene“,
- Sigurna kuća Bijeljina – Fondacija „Lara“,
- Sigurna kuća Modriča – Udruženje građana „Budućnost“,
- Sigurna kuća Bihać – Udruženje građana „Žene sa Une“,
- Sigurna kuća Tuzla – Udruženje građana „Vive žene“,
- Sigurna kuća Zenica – Udruženje građana „Medica“,
- Sigurna kuća Sarajevo – Fondacija lokalne demokratije,
- Sigurna kuća Mostar – Udruženje građana „Žena BiH“.

Kompanija m:tel Sigurnim kućama u BiH donirala je **100.000 KM**, a do 30. aprila aktivan je broj **1411** i svakim pozivom iz m:tel mobilne i fiksne mreže donira se 1 KM za navedene sigurne kuće.

Sigurne kuće u BiH su prebukirane. U njima je, samo u periodu od dvije i po godine, bilo smješteno više od 1.300 žena i djece. Dešava se da nedostaje mjesta za sve one kojima je spas potreban.

Pozivamo sve vas da nam se pridružite i da zajedno tokom marta i aprila pomognemo rad Sigurnih kuća u BiH. Svaka podrška je dobrodošla. Svaka pomoć je važna. Svaka donacija se računa.

Sigurnost žena i djece ujedno znači i sigurnost društva u cjelini. Hajde da im, kao pojedinci, ali i kolektivno, pokažemo da ih volimo, a ne da ih bolimo! **Jer ćutanje nije uvijek zlato i ako ostanemo nijemi na nasilje, saučesnici smo u njemu.**

ALMIRA DENIĆ IZ PRIJEDORA PRENIJELA BROJ U M:TEL MREŽU I OSVOJILA AUTOMOBIL CITROËN C3

PIŠE:
JELENA MAKSIMOVIĆ

Godina 2025. godine u m:tel-u počela je darivanjem. Almira Denić iz Prijedora postala je vlasnica automobila Citroën C3, glavne nagrade u nagradnoj igri „Uz Samsung novi, auto osvoji“. Nakon što je prenijela broj u m:tel mrežu, sreća joj se osmijehnula, a ključeve automobila

uručila joj je generalna direktorka Jelena Trivan ispred poslovne zgrade kompanije m:tel u Banjaluci.

Generalna direktorka kompanije m:tel Jelena Trivan izrazila je posebno zadovoljstvo što auto ide u višečlanu porodicu. „Dok nisam došla u m:tel, nisam vjerovala u

nagradne igre. Interesantno je i to da je dobitnica tek nedavno postala korisnica m:tel mreže, prenijela je broj, kupila Samsung telefon i dobila prvu nagradu u našoj nagradnoj igri. Dovoljno je samo da vjerujete, jer postoji neko ko drži riječ i ono što obeća, to i ispuni“, izjavila je Trivanova.

Almira je na svečano uručenje stigla sa svojom porodicom. Zahvalivši kompaniji m:tel na ovoj vrijednoj nagradi, podijelila je svoje utiske i nevjericu kada je dobila informaciju da je upravo ona osvojila glavnu nagradu: „Bila sam iznenađena i nisam mogla ni da zamislim da će mi se desiti da osvojim automobil, jer sam u m:tel poslovnici pri kupovini novog telefona informaciju o učešću u nagradnoj igri primila sa određenom dozom rezerve. Nisam pratila izvlačenje pa su me informacija o osvajanju prve nagrade i pozivi rođaka i komšija dodatno iznenadili.“

Nagradna igra kompanije m:tel, organizovana u saradnji sa Roaming Electronics-om i Samsung-om, trajala je od 15. novembra 2024. do 15. januara 2025. godine. Četvoro najsrećnijih učesnika osvojilo je vrijedne nagrade: Almira Denić iz Prijedora automobil Citroen C3, Nebojša Vučić iz Kneževa telefon Samsung Galaxy A55 5G, Dragan Varnica iz Laktaša smart televizor Samsung UE50CU7092, a Biljana Vrhovac iz Prnjavora pametni sat Samsung Galaxy Watch7.

Iznenadni trenuci sreće mogu da se dese svakome. Ove nagrade, koje su obradovale četiri porodice, savršeno pokazuju predanost i pouzdanost kompanije m:tel, koja svojim korisnicima ne samo da nudi vrhunske usluge, već im pruža i priliku da osvoje vrijedne nagrade. Srećni dobitnici sigurno će dugo pamtiti ove lijepe i srećne trenutke i dugo uživati u svojim nagradama.

BESPLATNO ZAMIJENITE STARU 3G KARTICU ZA NOVU 4G KARTICU I OSIGURAJTE NESMETANU KOMUNIKACIJU

PIŠE: JELENA MAKSIMOVIĆ

ZA PUT SE SPREMI
I SIM KARTICU
ZAMIJENI
BESPLATNO
3G ZA 4G

Uz 4G karticu:

- Brz i pouzdan roming internet
- Bolja pokrivenost signalom
- Online navigacija i usluge

m:tel
NAJBOLJA mreža u BiH

Vrijeme je da zamijenite staru karticu za novu. Neka budućnost komunikacije počne već danas!

U cilju pružanja što boljeg korisničkog iskustva i pristupa najnovijim tehnologijama, kao i nesmetane komunikacije u romingu, m:tel svojim korisnicima nudi besplatnu zamjenu starih 3G SIM kartica za nove 4G u svim m:tel prodajnim mjestima.

4G kartice donijeće vam brži i pouzdaniji internet, poboljšan kvalitet poziva i još kvalitetnije iskustvo korištenja mobilnih usluga. Budući da se 3G mreža gasi širom svijeta, ukoliko planirate svoje putovanje u inostranstvo, u Hrvatsku, Crnu Goru, Austriju ili bilo

koju drugu državu, provjerite da li i dalje u svom uređaju imate staru 3G SIM karticu te, ukoliko je imate, otidite do najbližeg m:tel prodajnog mjesta i zamijenite je za novu kako biste bez poteškoća koristili sve usluge dok ste u romingu.

Zamjena kartica je jednostavna i besplatna. Na m:tel prodajnom mjestu osoblje će vam biti na usluzi i za vas obaviti sve potrebne korake za brzu i efikasnu zamjenu. Preporučujemo da zamjenu obavite što prije kako biste iskoristili promo ponudu besplatne zamjene te odmah počeli koristiti sve prednosti 4G mreže.

Za sve dodatne informacije ili potrebnu podršku možete da pozovete m:tel korisnički centar, dostupan 24 sata putem broja 0800 50 000.

PONOVO NAJBOLJI!

Prema mjerenjima kompanije Net Check, #1 sertifikacionog tijela modernih komunikacionih mreža, m:tel je ponovo najbolja mobilna mreža u BiH.

m:tel

imate prijatelje!

Aktuelnosti iz Supernove

PIŠE:

DANIJELA MARINKOVIĆ ORLIĆ

***supernova**

Kompanija Blicnet (Supernova) dobila sertifikate za međunarodne standarde ISO 9001 i ISO/IEC 27001

Kompanija Blicnet početkom godine dobila je sertifikate kojima je potvrđeno da je potpuno uskladila svoje poslovne procese sa zahtjevima međunarodnih standarda za sistem upravljanja kvalitetom ISO 9001:2015 i sistem upravljanja bezbjednošću informacija ISO/IEC 27001:2022.

Sertifikate kojima se Blicnetu potvrđuje uspješnost u primjeni međunarodnih ISO standarda dodijelilo je sertifikacijsko tijelo TÜV Austria GMBH.

Sticanjem sertifikata, kompanija Blicnet, koja na tržištu posluje pod brendom Supernova, obavezala se da kontinuirano radi na unapređenju usklađenosti poslovnih procesa, zaštiti informacija i obuci zaposlenih kako bi osigurala dosljednost u kvalitetu isporuke usluga i odvijanju poslovnih procesa.

Izuzetno smo ponosni na uspješno obavljenju sertifikaciju koja i zvanično pokazuje da naša kompanija efikasno primjenjuje potrebne standarde kroz različite aktivnosti. Razvili smo interne politike i usvojili poslovne procese i procedure te implementirali sisteme kontrole kako bismo bili sigurni u zadovoljenje potreba korisnika i drugih interesnih strana.

ISO sertifikacija predstavlja još jednu potvrdu posvećenosti Blicneta u pružanju visokokvalitetnih i sigurnih usluga svojim korisnicima.

Naša kompanija će nastaviti da unapređuje svoje operativne procese i usklađuje ih sa najboljim praksama, s ciljem održavanja visokog nivoa zadovoljstva korisnika i jačanja povjerenja na tržištu.

*** u svemu
super!**

Svečano otvoreno prodajno mjesto Supernove u Prnjavoru

Krajem februara, u prisustvu gostiju, medija, partnera i korisnika, svečano je obilježen početak rada nove poslovnice Supernove u Prnjavoru.

Nova poslovnica na adresi Karađorđeva 4 omogućuje korisnicima iz ovog grada komunikaciju sa kompanijom, ali i svim građanima Prnjavora da se bolje upoznaju sa ponudom i aktuelnostima.

Sve goste kompanija je obradovala prigodnim poklonima i pogodnostima u korištenju usluga, a korisnici su imali i mogućnost da učestvuju u nagradnoj igri „Supernova nagrađuje vjernost“.

Supernova je u prošloj godini aktivno radila na modernizaciji mreže poslovnica, na uređenju i otvaranju novih prodajnih mjesta, a sa tom praksom nastavljeno je i u 2025. godini.

Dobro došli u Supernovu!

Dnevnik prijateljstva

PIŠE:
SANDRA STANIĆ

USPOSTAVLJEN SISTEM „PRONAĐI ME“

Platforma „Pronađi me“, sistem za hitno obavještanje javnosti o nestanku maloljetnika, od 23. decembra 2024. godine aktivna je u Republici Srpskoj. Sporazum o saradnji, kojim je ovaj mehanizam zvanično uspostavljen, pored ostalih, potpisala je i kompanija m:tel.

Nakon Republike Srbije, Republika Srpska je prva uvela platformu za alarmiranje za brzo pronalaženje djece „Pronađi me“. Strateški partner MUP-a RS u ovom projektu biće kompanija m:tel, koja će omogućiti da svi građani dobiju poruku o nestaloj djeci u trenutku prijave nestanka.

Generalna direktorka kompanije m:tel Jelena Trivan čestitala je Vladi RS što je za samo osam mjeseci uspjela da implementira ovaj sistem. Ona je navela da će m:tel svim svojim tehničkim resursima biti dio ovog projekta.

Platforma „Pronađi me“ predstavlja sistem, odnosno mehanizam za nalaženje nestale djece po uzoru na američki „Amber alert“, a koji podrazumijeva uključivanje najšire javnosti u traganje za nestalim maloljetnim licem. Kompanija m:tel već godinama prednjači u inicijativama zaštite djece u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini, posebno kroz kampanje posvećene bezbjednosti djece u digitalnom okruženju.

„NISTE SAMI, IMATE PRIJATELJE“ I OVE GODINE U GLAMOČU, BOSANSKOM GRAHOVU, DRVARU I BOSANSKOM PETROVCU

Kompanija m:tel i u 2025. godini nastavlja tradiciju pomoći povratnicima u opštinama Federacije BiH. Humanitarna akcija „Niste sami, imate prijatelje“

započela je ovogodišnje aktivnosti donacijama u opštinama Glamoč i Bosansko Grahovo, a nakon ovih mjesta, posjetila je i Drvar i Bosanski Petrovac.

Generalna direktorka m:tel-a Jelena Trivan obišla je povratnike, potvrdivši da kompanija ostaje njihov pouzdan oslonac. U Glamoču su uručeni prehrambeni i higijenski paketi, ogrevno drvo i paketići za djecu, dok je ista pomoć stigla i do povratnika u Bosanskom Grahovu. Trivanova je naglasila da su mnogi mislili kako će akcija „Niste sami“ biti kratkog daha, ali m:tel pomoć pruža u kontinuitetu već četiri godine.

Ovo je bila prilika i za posjetu porodici Gvero, što je već tradicionalno kada je riječ o akciji „Niste sami, imate prijatelje“. Ovoj porodici sa dva maloljetna djeteta stigla je pomoć u vidu paketa hrane i drva, kao i paketići za najmlađe. Tokom posjete dogovoreno je da će m:tel ovoj porodici obnoviti dom.

Načelnici opština Glamoč i Bosansko Grahovo Nebojša Radivojša i Smiljka Radlović zahvalili su m:tel-u na kontinuiranoj podršci, ističući značaj ovakvih akcija za lokalno stanovništvo. Od 2021. godine, m:tel je kroz akciju „Niste sami, imate prijatelje“ donirao više od 1.000 paketa hrane, dječije paketiće, ogrev, kao i sredstva za renoviranje kuća, poljoprivredne mašine i bijelu tehniku, ulažući preko pola miliona KM u pomoć povratnicima u Federaciji BiH.

Nakon Glamoča i Bosanskog Grahova, m:tel-ova akcija podjele paketa pomoći i ogrevnog drveta nastavljena je donacijama u opštinama Drvar i Bosanski Petrovac.

Stotinu paketa prehrambenih i higijenskih proizvoda stiglo je u ove dvije opštine kao ovogodišnja pomoć u okviru, sad već tradicionalne akcije „Niste sami, imate prijatelje“. Predstavnici kompanije m:tel posjetili su ova dva grada kako bi socijalno ugroženoj kategoriji stanovnika uručili pakete hrane, ali i ogrevno drvo, kao i paketiće za najmlađe.

U opštini Drvar zahvalni su na pomoći kompanije m:tel, koja, kako kažu, mnogo znači svima, a naročito starijim osobama u udaljenim mjestima ove opštine.

I stanovnici Bosanskog Petrovca zahvalni su za podršku koju im pruža kompanija m:tel. Nemanja Davidović, direktor Centra za podršku povratnicima, izjavio je ovom prilikom: „Ovo je četvrta godina kako m:tel posjećuje Bosanski Petrovac i zaista dokazuje da brojni povratnici u Bosanskom Petrovcu nisu sami i da, bez ikakve sumnje, imaju prijatelje. Zahvalni smo za pomoć koju su uputili našim stanovnicima, uz nadu da će to činiti i u narednim godinama te da će kompanija m:tel i dalje biti stabilna i jaka da pomogne drugima“, naglasio je Davidović.

HUMANITARNA AKCIJA „S LJUBAVLJU HRABRIM SRCIMA“

Kompanija m:tel je i u 2024. godini ponosno podržala humanitarnu akciju „S ljubavlju hrabrim srcima“, koja je za cilj imala prikupljanje sredstava za uvođenje skrininga na spinalnu mišićnu atrofiju kod novorođenčadi, što predstavlja ključan korak u borbi za zdravlje najmlađih.

Donatorsko veče, pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Srpske, održano je 26. decembra, a kao društveno odgovorna kompanija, m:tel je novčanom donacijom i ustupanjem humanitarnog broja 1411 još jednom potvrdio svoju posvećenost zajednici i korporativnoj filantropiji.

Ova humanitarna inicijativa podsjeća nas na snagu solidarnosti i ljubavi prema onima kojima je pomoć najpotrebnija, a kompanija m:tel svojim angažmanom doprinosi stvaranju boljeg i zdravijeg društva.

INSTITUT ZA DOWN SYNDROM „LAZARO“

Kompanija m:tel donirala je 20.000 KM Down Syndrom centru Banjaluka za nabavku elektroencefalografskog terapijskog aparata, čime je direktno podržala rad novootvorenog Međunarodnog instituta za Down syndrom „Lazaro“ na Jahorini, prvog takve vrste u Evropi. Institut je zvanično otvorila Tamara Vučić, prva dama Srbije, koja je tom prilikom postala i međunarodni ambasador ove ustanove.

Svečanosti otvaranja tog instituta prisustvovala je i generalna direktorka kompanije m:tel Jelena Trivan, inače i ambasadorica ovog centra za prostore Srbije, Kosova i Metohije, kojoj je korisnica Ivana Popović

uručila simboličan poklon. Ivana će uskoro postati dio m:tel tima, čime kompanija dodatno potvrđuje svoju posvećenost inkluziji i stvaranju prilika za osobe sa Daunovim sindromom.

Kompanija m:tel nastavlja da podržava inicijative koje doprinose inkluziji i poboljšanju kvaliteta života osoba sa poteškoćama u razvoju, pružajući im ne samo podršku, već i konkretne prilike za profesionalni i lični razvoj.

HUMANITARNI TURNIR „FUDBALOM DO HLJEBA“

U Banjaluci je sredinom februara, u Sportskoj dvorani „Borik“, održan humanitarni turnir „Fudbalom do hljeba“, koji je desetu godinu zaredom organizovalo udruženje „Mozaik prijateljstva“.

Posjetioci ovog događaja mogli su da uživaju u majstorijama malog fudbala 31 fudbalske ekipe, koje su ispisale i lijepe stranice humanitarne misije te uplatom kotizacije pomogle da se pripreme paketi za najugroženije sugrađane.

Od sredstava je obezbijeđeno nekoliko stotina humanitarnih paketa koji su podijeljeni građanima. Kompanija m:tel je, kao i prethodnih godina, pomogla održavanje ovog humanitarnog turnira i tako se pridružila velikom broju humanih ljudi i institucija koji su pružili ruku pomoći najugroženijoj kategoriji stanovništva koja se nalazi u stanju socijalne potrebe.

POMOĆ ZA PODRUČJA POGOĐENA POPLAVAMA

Kompanije m:tel i Logosoft, u okviru svog društveno odgovornog poslovanja, pružile su podršku stanovnicima pogođenim poplavama, sa posebnim fokusom na obrazovne institucije, nastavno osoblje i djecu.

Tokom obilaska najugroženijih područja, zaposleni ovih kompanija su direktnim kontaktom sa stanovnicima ustanovili konkretne potrebe za pomoć. Identifikovana je velika šteta na školskim i privatnim objektima, uključujući i potpun prekid internet usluga, što je dodatno otežalo ionako izazovne uslove.

Kao odgovor na ove izazove, m:tel i Logosoft donirali su LTE rutere sa pripadajućim mobilnim internet servisima školama, nastavnicima i učenicima čije su mreže potpuno uništene. Donacija je usmjerena na dvije škole: JU Osnovna škola „Ivan Goran Kovačić“ i JU Osnovna škola „Muhsin Rizvić“ u Fojnici. Zahvaljujući ovoj pomoći, učenici i nastavnici sada imaju pristup internetu, koji im omogućava nastavak obrazovnih aktivnosti i povezanost sa svijetom.

Ova inicijativa predstavlja samo jedan od koraka koje m:tel i Logosoft preduzimaju u podršci zajednicama kojima je pomoć najpotrebnija.

m:tel prijatelj znanja

M:TEL APP TAKMIČENJE: IZABRANI POBJEDNICI NA DRŽAVNOM NIVOU

U ovogodišnjem takmičenju za izbor najboljih aplikacija na državnom nivou u okviru m:tel App takmičenja osme generacije, odabrane su aplikacije koje će predstavljati BiH na Regionalnom App izazovu u Podgorici koji će se održati 24. marta.

Na dosad najuspješnijem takmičenju, od 36 prijavljenih aplikacija iz 22 škole i 14 gradova širom BiH, odabrano je najboljih pet, i to su: **aplikacija Turistico, tim Velocity, Gimnazija Banjaluka; aplikacija Auralia, tim Tea Breakers, Prva gimnazija u Zenici; aplikacija ParkMe, tim NZ DEVS, SŠC „Milutin Milanković“**

Milići; aplikacija Alerta, tim WoIT, Elektrotehnička škola Prijedor, i aplikacija Pametni vinograd, tim Algoritam Innovatica, Tehnička škola Gradiška.

Svi učesnici takmičenja dobijaju poklone i zahvalnice za učešće u ovom konkursu, a autori najboljih aplikacija i njihovi mentori biće nagrađeni mobilnim telefonima.

Na Regionalnom App izazovu, na kojem će učestvovati srednjoškolci iz Srbije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine, biće izabrani pobjednici na regionalnom nivou, a koje očekuje vrijedno putovanje na stručnu konferenciju!

DODIJELJENE STIPENDIJE NAJBOLJIM STUDENTIMA U BIH

U Banjaluci su 5. februara 2025. godine svečano

dodijeljene stipendije 15. generaciji m:stipendista, čime je kompanija m:tel nastavila dugogodišnju tradiciju podrške talentovanim studentima elektrotehničkih fakulteta u BiH. Ove godine stipendiju je dobilo 15 studenata sa univerziteta u Banjaluci, Istočnom Sarajevu i Tuzli, a priznanja im je uručila generalna direktorka kompanije m:tel Jelena Trivan.

Na konkurs koji je raspisan u prethodnoj godini, za izbor stipendista 15. generacije, stigla je čak 41 prijava, a komisija, koju su i ove godine činili predstavnici fakulteta i kompanije m:tel, izabrala je one sa najboljim postignutim rezultatima u dosadašnjem akademskom obrazovanju. Na konkurs su mogli da se prijave studenti ETF-a Banjaluka, ETF-a Istočno Sarajevo, Fakulteta elektrotehnike Tuzla i Prirodno-matematičkog fakulteta Banjaluka, a mogli su se naći u pet konkursnih grupa, unutar kojih je vršeno rangiranje i izbor stipendista.

Stipendisti 15. generacije su: **Dragan Stanković, Marko Grabas, Katarina Timkov Glumac, Vedran Topić, Slaviša Čovakušić i Andrej Tomić**, studenti ETF-a Banjaluka, **Đorđe Kovačević, Sonja Elek, Jelena Kovač, Anika Krljaš i Filip Konculić** sa ETF-a Istočno Sarajevo, **Amer Imamović i Ajla Bulić**, studenti FET-a Tuzla, te **Danica Babić i Anđela Pantoš** sa PMF-a Banjaluka.

Zajedno sa novoizabranim stipendistima, ukupan broj studenata koji su postali m:stipendisti za 15 godina, koliko se raspisuje ovaj konkurs, je 270 studenata.

Novi stipendisti će, kao i njihove kolege u 14 prethodnih generacija, primiti stipendije do kraja prvog ciklusa studija, a iznos stipendije je 300 KM, odnosno 400 KM mjesečno za studente smjera telekomunikacija. Takođe, pored finansijske podrške, kao i njihove kolege prethodnici, i ovi stipendisti će imati priliku obavljanja stručne prakse u kompaniji m:tel.

POSJETA SREDNJOŠKOLACA IZ MODRIČE

Krajem prethodne godine, kompanija m:tel ugostila je učenike informatičkog smjera i njihove profesore iz Srednjoškolskog centra „Jovan Cvijić“ iz Modriče.

Srednjoškolcima je održano stručno predavanje na temu baza podataka i aplikacija koje ih koriste, a stručni predavači, mladi inženjeri iz m:tel-a, upoznali su ih sa praktičnom primjenom teorijskog znanja u radu sa bazama podataka i razvojnim alatima koji se koriste u razvoju aplikativnih rješenja za svakodnevno poslovanje vodeće telekomunikacione kompanije.

Mladi gosti postavili su mnogo interesantnih pitanja, čime su pokazali da već posjeduju kvalitetno predznanje iz ove oblasti. Kompanija m:tel kontinuirano ostaje posvećena podršci obrazovanju i podržava inicijative koje imaju za cilj da inspirišu mlade generacije, pruže im dodatnu motivaciju za dalji profesionalni razvoj te da dobiju i profesionalne savjete koji se tiču njihovog znanja i karijere.

DVA NOVA LAPTOPA ZA SAVREMENU NASTAVU U OSNOVNOJ ŠKOLI „GRAHOVO“

Predstavnici kompanije m:tel u februaru su posjetili opštinu Grahovo, kako bi uručili donaciju za osnovnu školu u ovom mjestu.

Ovom prilikom donirana su dva laptopa za nastavnike, ali i učenike ove škole, a u svrhu obezbjeđivanja boljih uslova za modernije izvođenje nastave.

Direktorka škole Obrenka Novak istakla je da je, nažalost, u ovoj školi svake godine sve manje učenika. Iako u ovim krajevima život nije nimalo jednostavan, ona se nada da će se u budućnosti u ovu obrazovnu ustanovu upisivati više prvačića.

Iako malobrojna po broju đaka, ova škola nastoji da pruži djeci obrazovanje i sve mogućnosti kakve imaju velike obrazovne ustanove u BiH. U tome će im pomoći računari koje im je donirala kompanija m:tel.

EKONOMSKI FAKULTET UNIVERZITETA U BANJALUCI OBILJEŽIO JUBILEJ

Povodom jubileja – 50 godina Ekonomskog fakulteta u Banjaluci, u februaru je održan niz manifestacija tokom kojih su predstavljeni razvojni put i ostvareni rezultati ove naučne i obrazovne institucije. Između ostalog, organizovan je i okrugli sto na temu „Održiv ekonomski razvoj u eri demografskih izazova“, na

kojem su učestvovali predstavnici akademske i privredne zajednice. U radu okruglog stola učestvovala je i Gorana Kosić, direktorka Sektora za budžet i kontrolu m:tel-a.

Kompanija m:tel podržala je organizaciju ovog događaja i tako dala doprinos prezentaciji naučnih radova i projekata koji će ostaviti dubok trag u unapređenju obrazovnog procesa studenata i nastavnog osoblja ovog fakulteta.

DAN SIGURNIJEG INTERNETA 2025.

Putem popularnog onlajn kviza za djecu, 11. februara, na platformi www.sigurnodijete.ba i ove godine kompanija m:tel pridružila se obilježavanju Dana sigurnijeg interneta.

U vremenu kada digitalne tehnologije postaju sastavni dio naših života, sigurnost djece u digitalnom okruženju predstavlja zajedničku odgovornost. Dan sigurnijeg interneta, koji se obilježava pod sloganom „Surfuj sigurno – zajedno za bolji internet“, svakako je prilika da se podigne svijest o odgovornom korištenju interneta i doprinese sigurnijem digitalnom okruženju za djecu.

Ovaj međunarodni dan, koji globalno podržava Evropska komisija, već dugi niz godina okuplja aktere iz oblasti obrazovanja, socijalne i dječije zaštite, medija i telekomunikacija. U Bosni i Hercegovini, na inicijativu Centara za sigurni internet, od 2011. godine tradicionalno

se obilježava ovaj dan kroz raznovrsne aktivnosti, uključujući i onlajn kviz za učenike osnovnih i srednjih škola.

Kviz ima edukativni i takmičarski karakter, a cilj mu je da djeca kroz zabavu nauče kako se zaštititi u digitalnom okruženju.

Podrškom ovakvim projektima, kao i ulaganjem u sopstvene mehanizme za zaštitu djece i mladih u okviru modernih tehnologija, m:tel aktivno učestvuje u izgradnji bezbjednijeg i sigurnijeg društva.

Etičke dileme i uloga odraslih

Jedan od ključnih aspekata koji će oblikovati odrastanje djece Generacije Beta je način na koji društvo pristupa etici u vezi s AI-jem. Kako ćemo se nositi s pitanjima kao što su pristrasnost algoritama, sigurnost podataka i transparentnost tehnologije? Prvi na liniji odbrane, kada govorimo o oblikovanju kritičkog mišljenja kod djece o tehnologiji, svakako će biti roditelji i prosvjetni radnici. I razvoj emocionalne inteligencije i učenje djece kako da balansiraju između stvarnog svijeta i digitalnog okruženja i te kako će biti od presudne važnosti.

GENERACIJA BETA

Šta nam donose djeca vještačke inteligencije?

PIŠE:
JELENA PRALICA

Tehnologija napreduje brže nego ikad, a djeca koja se danas rađaju pripadaju generaciji koja je od samog početka povezana s vještačkom inteligencijom (AI).

Ovi klinici, poznati kao pripadnici Generacije Beta, stasavaće u svijetu u kojem je AI integrisan u gotovo svaki aspekt života – od obrazovanja i komunikacije do zabave i radnih procesa. Za razliku od svojih prethodnika, djeca Generacije Beta neće imati potrebu da se adaptiraju na digitalni svijet – ona će se roditi s njim.

Od prvih koraka biće okružena tehnologijama koje koriste AI za personalizaciju iskustava. Učenje će biti prilagođeno njihovim potrebama i tempu zahvaljujući naprednim algoritmima koji omogućavaju personalizovane platforme, prvenstveno one koje se tiču obrazovanja, sticanja novih znanja i vještina.

Sve to će se, naravno, odraziti na njihovu, a samim tim i našu budućnost, pa se logično nameće pitanje – kako će Generacija Beta oblikovati društvo u kojem živimo?

Povratak u prošlost

Ipak, da bismo u potpunosti razumjeli potencijalni uticaj Generacije Beta, važno je osvrnuti se na prethodne generacije i njihove karakteristike, jer sve one utiču jedna na drugu i međusobno se oblikuju.

Najveća generacija je ona koju čine rođeni između 1901. i 1927. godine, koji su preživjeli Veliku depresiju i Drugi svjetski rat. Slijedi je Tiha generacija (1928–1945), čiji pripadnici nazivaju svojoj sklonosti da stidljivo, uz mnogo ustručavanja, govore o društvenim problemima.

Baby Boom generacija (1946–1964) plodje „demografske eksplozije“ nakon Drugog svjetskog rata, koja je i pokrenula tehnološki razvoj posljednjih 50 godina. Uslijedila je Generacija X (1965–1980), koja se suvereno smjestila u središte društvenih i tehnoloških promjena, povezujući ih sa generacijama koje dolaze.

A prvi su potom došli Milenijalci (1981–1996), odnosno generacija koja je danas društveno i poslovno

najaktivnija, poslije nje Generacija Z (1996–2012), digitalni domoroci koji su odrasli sa tehnologijom kao sastavnim dijelom života.

Poslije njih su došla djeca Milenijalaca, Generacija Alfa, i to je prva grupa u potpunosti rođena u 21. vijeku (2014–2023). Ona su odrasla u svijetu u kojem sve više dominira AI, kao i automatizacija, ali i veliki izazovi u vezi s pitanjem zaštite prirodne okoline.

Zatim na scenu stupa generacija u povoju. Svaka beba koja je rođena prvog dana ove, 2025. godine, pa sve do 2039. pripada(će) Generaciji Beta. Djeca rođena u tom periodu činiće između 13% i 16% svjetske populacije, a kako će mnogi od njih doživjeti 22. vijek, jasno je da to dodatno naglašava njihov značaj u oblikovanju budućnosti.

Pa, evo i kako nam ona iz današnje perspektive izgleda...

AI kao standard

Ova generacija će vjerovatno biti ona koja će kao standardne aspekte svakodnevnog života doživjeti, recimo, autonomni prevoz ili nosive zdravstvene tehnologije. Mi danas tek možemo naslutiti na koje sve načine će AI algoritmi prilagoditi njihova znanja i vještine; od učenja i navika kupovine do društvene interakcije.

Poenta je u tome da su oni AI prirodnjaci, digitalni urođenici, pa otud i fraza da je sasvim prirodno da će Generacija Beta tretirati AI kao nešto prirodno. On će, naime, biti sveprisutan u svemu što oni (ne) rade, kako žive, ali i u tome šta će vremenom prigrliti – pa će tako AI u dobroj mjeri uticati i na njihove, recimo, penzionerske dane, kako će ih provoditi i čemu će tada biti posvećeni.

Ne smijemo zaboraviti da u svemu tome pripadnici Generacije Beta kao da i nisu imali previše izbora. To se, naravno, odnosi na činjenicu da oni u ovom momentu ne mogu bitno uticati na kreiranje ili promjene AI-ja, koji je trenutno u rukama starijih generacija. Oni su sada samo posmatrači onoga što ih za koju deceniju čeka.

To, sa druge strane, znači da oni u odraslom dobu neće ni znati kako je izgledao svijet prije visoke tehnologije. Kako riješiti neki zadatak u školi – tu je AI, kako lakše savladati vožnju automobila – tu je AI... Njima će AI biti nadohvat ruke, u svakom izazovu i svakoj životnoj situaciji. Tako govorimo o mnogo bržem učenju i činjenici da će Generacija Beta biti najobrazovanija i to u najkraćem periodu, u odnosu na sve prethodne generacije.

I sam život u domaćinstvu imaće AI predznak. Pametni uređaji, poput usisivača, tostera ili frižidera, biće nezaobilazni u većini domova. Takođe, zdravstvena zaštita će podrazumijevati uređaje za medicinsku njegu u kućnim uslovima, pa možemo govoriti i o dijagnozama koje će se zasnivati na AI-ju i tako, recimo, roditeljima olakšavati svakodnevicu. Vjerovatno to nama u ovom momentu ne izgleda dovoljno pouzdano, ali nema sumnje da tako nešto budućnost nosi.

Radno okruženje budućnosti

Generacija Beta oblikovaće i tržište rada koje već danas prelazi u automatizaciju i AI-driven industrije. Mnoge profesije, koje sada smatramo tradicionalnim, mogle bi nestati ili nužno pretrpjeti transformaciju.

Međutim, to ne znači da će svi poslovi nestati – govorimo o novim, inovativnim industrijama koje trenutno vjerovatno ne možemo ni da zamislamo. Djeca ove generacije moraće, stoga, da razvijaju naprednije

kreativne vještine, kao i one koje se tiču komunikacije i inovativnog promišljanja, jer će to biti ključ za uspjeh u profesionalnim okruženjima koja se brzo mijenjaju, odnosno tek nastaju.

Predviđanja kažu da će se Generacija Beta vremenom sve više okretati i prilagoditi ne samo industrijama koje koriste AI, nego i gig ekonomijama (honorarni poslovi) i radu na daljinu, što je popriličan izlazak iz zone komfora ako govorimo o njihovim roditeljima, bakama i dekama, a naročito o nekim prethodnim generacijama. Ali, jednostavno, svijet i njegovi tokovi više ne samo da nisu isti, ako govorimo o samo nekoliko decenija ranije, već su sve manje i slični.

(Mentalno) zdravlje

Život pripadnika Generacije Beta, u vezi s pitanjem zdravlja i životnog vijeka, iz sadašnje perspektive čini se kao – blagoslov. Sa napretkom u medicini i biotehnologiji, oni mogu računati na mnogo bolje zdravlje i, generalno, duži životni vijek. Istovremeno, suočavaće se i sa brojnim izazovima, poput klimatskih promjena, ali i prenaseljenosti i upravljanja resursima. U svemu tome značajnu ulogu će svakako imati njihovo psihološko i emocionalno blagostanje.

Tu dolazimo i do mentalnog zdravlja, koje i danas sve više zaokuplja pažnju. AI se za Generaciju Beta tako nameće i kao savjetnik za mentalno zdravlje. Svjedočeći borbama Milenijalaca i Generacije Z sa izazovima povezanim sa digitalnim preopterećenjem, roditelji i edukatori Generacije Beta kao prioritete mogu postaviti emocionalnu inteligenciju i mentalno blagostanje. Taj fokus bi mogao stvoriti generaciju koja je emocionalno otporna i svjesna sebe

Neminovne promjene

Odrasla u svijetu različitosti i povezanosti, Generacija Beta vjerovatno će podsticati novu eru inkluzivnosti i međukulturne saradnje. S obzirom na to da odrastaju u tehnološki naprednom svijetu, njeni pripadnici vjerovatno će pokazivati jedinstvene osobine koje ih razlikuju od prethodnih generacija. Očekuje se da će biti hiperprilagodljivi, da će se identifikovati kao globalni građani, cijeniće inkluzivnost, raznolikost i saradnju bez granica.

Svojevremeno će im biti i snažna promišljanja o očuvanju životne sredine, socijalnoj pravdi i AI etici. Ova pitanja će istovremeno u velikoj mjeri uticati na njihove odluke kao potrošača, lidera i inovatora.

Ipak, ne smijemo zanemariti činjenicu da će se, osim s ogromnim prednostima, Generacija Beta suočiti i sa brojnim izazovima. Razvoj veće usmjerenosti ka tehnologijama može stvoriti emocionalne i socijalne poteškoće, ali i dovesti do smanjenja njihove sposobnosti da razvijaju kritičko mišljenje i kreativnost. Takođe, uz sveprisutnu digitalizaciju, pitanje privatnosti i sigurnosti podataka postaje sve važnije.

Mnogoje, dakle, dobrog, ali i izazovnog pred pripadnicima Generacije Beta. Nama ostaje da se nadamo da će na vrijeme osjetiti blagodeti koje im moderno doba, sa svim njegovim aspektima, nosi. I da im, naravno, poželimo srećnu budućnost!

MREŽE U 2025.

Kako se digitalna komunikacija mijenja pred našim očima

PIŠE:
NADA AL MAHMUD ĐURIĆ

Godina koja teče označena je kao prekretnica u razvoju društvenih mreža, donoseći još intenzivniju konkurenciju, pri čemu autentičnost, inovacije i prilagođenost željama korisnika postaju ključni faktori uspjeha u onlajn sferi.

I sama statistika pokazuje da društvene mreže neumorno rastu, a predviđa se da će u 2025. broj njihovih korisnika dosegnuti pet milijardi, uz tendenciju daljeg rasta do 2027, kada bi mogao dostići čak 5,85 milijardi.

Facebook je i dalje lider, sa 2,8 milijardi mjesečno aktivnih profila, YouTube ga prati sa oko 2,3 milijarde, dok Instagram i TikTok privlače više od milijardu korisnika. LinkedIn, sa svojim poslovnim fokusom i više od 800 miliona korisnika, dodatno učvršćuje položaj među profesionalcima.

X (nekadašnji Twitter) ostaje primarni izvor brzih novosti, iako se često suočava s kontroverznim promjenama u moderiranju. Mastodon se ponosi

decentralizacijom i većom slobodom govora, a Bluesky teži kompatibilnijem digitalnom prostoru.

Svi ovi različiti pristupi i rješenja nude nužnu raznolikost, istovremeno podstičući stalne inovacije u onlajn svijetu.

Neprestana evolucija

Od MySpace-a do današnjih divova, društvene mreže kontinuirano mijenjaju način komunikacije. Facebook i YouTube, kao veterani, razvijaju nove formate kako bi zadržali ogromni auditorijum, dok se TikTok, kroz kratke video-formate i snažan algoritam, nametnuo mlađoj publici. U 2025. prosperiraju samo one platforme koje brzo uviđaju trendove i prilagođavaju se željama korisnika.

Kratki video i e-trgovina

Kratki video-formati, poput Reels-a i YouTube Shorts-a, zavlada su digitalnim prostorom. Korisnici traže brzu zabavu i trenutne informacije, što je TikTok-u donijelo ogromnu popularnost. Istovremeno, e-trgovina je sve prisutnija: brendovi omogućavaju kupovinu direktno iz videa, čineći marketing i prodaju jedinstvenim iskustvom. Primjer je Sephora, koja je 2024. uspješno pokrenula kampanju sa interaktivnim Instagram Reels-ima, omogućivši korisnicima kupovinu šminke bez napuštanja aplikacije.

AI i personalizacija sadržaja

Razvoj vještačke inteligencije (AI) donosi nove mogućnosti za društvene mreže. Napredni algoritmi već sada analiziraju navike korisnika i prilagođavaju im objave, reklame i prijedloge sadržaja. Godina 2025. donijeće preciznije targetiranje i hiperpersonalizaciju, pri čemu će mreže pratiti sve aspekte naših interesa – od stilova zabave do profesionalnih potreba. AI takođe pomaže u moderiranju objava, sprečava širenje dezinformacija i stvara sigurniju digitalnu okolinu.

Zaštita privatnosti

Nakon brojnih skandala sa curenjem podataka, sve je više korisnika koji traže alternativu konvencionalnim mrežama. Tako dolazimo do priče o platformama Mastodon i Bluesky, koje stavljaju naglasak

na decentralizovanu strukturu i jasnija pravila, ostavljajući korisnicima više kontrole nad njihovim informacijama. Stoga se tokom ove godine očekuje njihov dalji rast i jačanje, posebno među korisnicima koji žele izbjeći uticaj velikih korporacija i njihovih algoritama.

AR i VR tehnologije

I proširena (AR) i virtualna (VR) stvarnost polako postaju dio svakodnevice. Snapchat i Instagram filteri već su uobičajeni, a sve više kompanija organizuje virtualne prezentacije, koncerte i sajmove. Nike je, na primjer, razvio koncept „virtuelnih trgovina“, brišući granice između fizičkog i digitalnog prostora. Brendovi tako otvaraju prostor za interaktivnije i inovativnije marketinške kampanje.

Poslovanje i marketing

Kompanije i kreatori sadržaja shvatili su da su mreže glavni kanal za promociju i građenje brenda. Napredni analitički alati pomažu u preciznom definisanju ciljnih grupa, a komentari, ankete i live sesije jačaju povjerenje i interakciju. Influenseri ostaju ključni, ali korisnici traže iskrenost i odgovornost. Samo oni s autentičnim pristupom mogu očuvati lojalnost publike koja sve više vrednuje transparentnost.

DIGITALNA PISMENOST:

KAKO KORISTITI SVE PREDNOSTI PAMETNOG TELEFONA

PIŠE:

RAJKA GLAMOČIKA

Pametni telefoni nisu samo uređaji – oni su naši svakodnevni saveznici. Omogućavaju nam da radimo efikasnije, brinemo o zdravlju, učimo, povezujemo se sa drugima i obavljamo zadatke s lakoćom. Savremena tehnologija razvija se tako da odgovara našem tempu života, pomažući nam da budemo produktivniji, bolje organizovani i informisani.

Produktivnost: posao nadohvat ruke

Savremeni pametni telefoni čine rad fleksibilnijim nego ikada. Aplikacije poput Slack-a, Trello-a i Google Drive-a omogućavaju nesmetanu saradnju s timom, dok integracija vještačke inteligencije pomaže u organizaciji

obaveza. Bilo da ste u pokretu ili da radite od kuće, vaš pametni telefon je moćan alat koji optimizuje vrijeme i povećava efikasnost, m:tel usluge poput mobilnog interneta omogućavaju vam da budete povezani i produktivni u svakom trenutku, bez obzira na to gdje se nalazite.

Uz odgovarajuće aplikacije za upravljanje vremenom, lako možete balansirati između posla i privatnog života, dok vam alati za automatsku transkripciju sastanaka i pametni kalendari olakšavaju planiranje i donošenje odluka.

Zdravlje: vaš digitalni trener i savjetnik

Uz pametni telefon, briga o zdravlju nikada nije bila jednostavnija. Aplikacije za fitnes i zdrav način života omogućavaju praćenje koraka, pulsa i kvaliteta sna, dok mentalne vježbe kroz aplikacije poput Headspace-a i Calm-a pomažu u smanjenju stresa.

Telemedicina sada omogućava konsultacije s ljekarima putem video-poziva, a personalizovani savjeti o ishrani i vježbanju olakšavaju usvajanje zdravih navika. Pametni telefoni postaju vaši lični asistenti za zdraviji i kvalitetniji život. Za sigurno i bezbrižno korištenje ovih aplikacija, m:tel usluga Siguran Net štiti vas od potencijalnih onlajn prijetnji, posebno kada pretražujete informacije o zdravlju.

Obrazovanje: znanje nadohvat ruke

Bilo da želite naučiti novi jezik, proširiti profesionalne vještine ili istražiti nova interesovanja, pametni telefoni nude neograničene mogućnosti za učenje. Platforme poput Coursera-e, Khan Academy-ja i Duoling-a omogućavaju interaktivno učenje u bilo koje vrijeme i sa bilo kojeg mjesta.

Zahvaljujući aplikacijama s proširenom stvarnošću (AR), učenici mogu istraživati svijet na potpuno novi način, a alati s vještačkom inteligencijom prilagođavaju sadržaj individualnim potrebama. Učenje nikada nije bilo pristupačnije i dinamičnije. Takođe, m:tel internet omogućava stabilnu i brzu konekciju koja je ključna za efikasno onlajn učenje.

Povezanost: uvijek blizu onima koje volimo

Društvene mreže, aplikacije za video-pozive i pametni telefoni brišu granice među ljudima. Bez obzira na to gdje se nalazite, uvijek ste na samo jedan dodir od porodice, prijatelja i poslovnih kontakata.

Komunikacija je sada bogatija nego ikad – uz kvalitetne kamere i napredne funkcije snimanja, možete dijeliti trenutke u visokoj rezoluciji, bilo kroz fotografije, video-zapise ili direktne prenose uživo. Pametni telefoni ne samo da povezuju ljude, već i čuvaju uspomene na poseban način, m:tel usluga mobilnog

interneta osigurava da ostanete povezani s voljenima i poslovnim partnerima, bez obzira na to gdje se nalazite.

Inovacije i sigurnost: vaš pouzdani partner

Najnoviji pametni telefoni dolaze s naprednim bezbjednosnim funkcijama – od prepoznavanja lica i otiska prsta do enkripcije podataka. Vaše informacije su sigurne, a mogućnost upravljanja uređajem na daljinu osigurava da nikada ne izgubite pristup važnim podacima.

Uz AI asistente i glasovne komande, pametni telefoni su postali intuitivniji nego ikada, anticipirajući vaše potrebe i olakšavajući svakodnevne zadatke. Za dodatnu zaštitu privatnosti i podataka, m:tel usluga Siguran Net pruža sigurno pretraživanje interneta, filtrira nepoželjne sadržaje i štiti vaše podatke od onlajn prijetnji.

ZAKLJUČAK: TEHNOLOGIJA KOJA RASTE S VAMA

Pametni telefoni su više od običnih uređaja – oni su vaš lični asistent, savjetnik, učitelj i čuvar dragocjenih trenutaka. Pravilnom upotrebom, oni poboljšavaju produktivnost, zdravlje i kvalitet života, omogućavajući vam da izvučete maksimum iz svakog dana.

Odaberite telefon koji odgovara vašem načinu života i iskoristite sve prednosti koje tehnologija nudi. Uz m:tel usluge, kao što su stabilan mobilni internet, Siguran Net i druge, vaša svakodnevna iskustva postaju sigurnija i efikasnija. Budućnost je u vašim rukama!

KVANTNO RAČUNARSTVO

Tehnologija budućnosti koja dolazi brže nego što mislimo

PIŠE:

NADA AL MAHMUD ĐURIĆ

Budućnost je kvantna.

Poruka je to koja se na ovogodišnjem CES 2025 sajmu u Las Vegasu posebno istakla. Ako je vještačka inteligencija (AI) već promijenila način na koji radimo, živimo i komuniciramo, kvantno računarstvo bi moglo napraviti još veći skok. Ono što je nekada zvučalo kao naučna fantastika, sada sve više postaje stvarnost.

Ali, krenimo iz početka. Šta su zapravo kvantni računari i zašto bi budućnost mogla nositi njihov predznak?

Kvantni računari su veliki, skupi i izuzetno osjetljivi na spoljne uticaje. Ne rade kao klasični – umjesto nula i jedinica, oni koriste kubite koji mogu biti u više stanja istovremeno. Ova osobina, poznata kao superpozicija,

omogućava nevjerovatnu brzinu obrade podataka i otvara potpuno nove mogućnosti u oblastima poput medicine, finansija, kriptografije i klimatskih istraživanja.

Ili, da slikovito pojednostavimo – zamislite da morate pronaći pravi ključ među milionima mogućih. Klasični računar bi ih isprobavao jedan po jedan, dok bi kvantni računar mogao testirati sve ključeve istovremeno te na taj način doći do tačnog rješenja u djeliću sekunde.

Povratak u budućnost

Iako se danas kvantno računarstvo doživljava kao revolucionarna tehnologija, njegova ideja nije nova – datira još iz osamdesetih godina prošlog vijeka, kada je fizičar Ričard Fajnman prvi put predložio upotrebu kvantnih računara za simulaciju složenih sistema.

Danas vodeće tehnološke kompanije i istraživačke institucije unapređuju i predstavljaju najnovije pomake u kvantnoj tehnologiji. Tako je, recimo, Google najavio da njegov novi kvantni čip Willow već nadmašuje performanse najjačih superračunara. Ali tu nije kraj – Google sada saraduje s korporacijom Nvidia na razvoju kvantnih komponenata, dok IBM, Microsoft, Amazon i kineski SpinQ Technology ulažu ogromne resurse u razvoj ove tehnologije.

Ogroman potencijal

Pa, iako kvantni računari još nisu u širokoj upotrebi, njihov potencijal je ogroman.

U medicini mogu ubrzati otkriće novih lijekova i omogućiti personalizovano liječenje prilagođeno svakom pacijentu.

U finansijama se koriste za optimizaciju investicija i preciznije predviđanje tržišnih kretanja.

Kvantna kriptografija donosi i napredne sigurnosne sisteme, koji će biti otporni na hakovanje, dok se u oblasti klimatskih promjena koristi za precizno modeliranje vremenskih obrazaca i rješavanje problema održive energije.

Takođe, kvantno računarstvo može značajno poboljšati saobraćaj i logistiku, optimizirajući rute isporuka i protok vozila u pametnim gradovima.

A tu su i izazovi

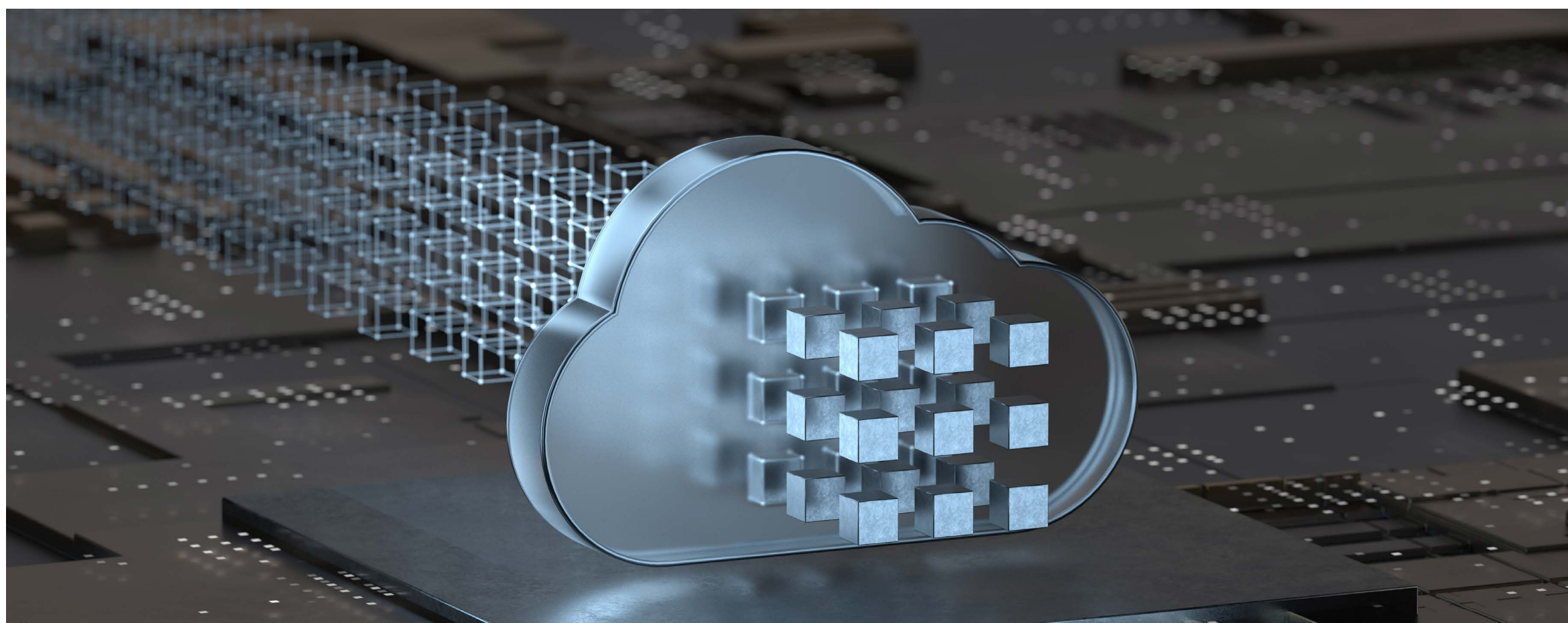
Uz sav potencijal, kvantno računarstvo donosi i ozbiljne izazove. Stručnjaci upozoravaju na „Q-dan“, teorijski trenutak kada kvantni računari postanu dovoljno moćni da probiju današnje metode enkripcije.

Drugim riječima, ono što je danas zaštićeno šifrovanjem moglo bi postati ranjivo. Zbog toga se već razvijaju kvantnootporni sigurnosni sistemi kako bi privatni i poslovni podaci ostali zaštićeni i u eri kvantnih računara.

Budućnost u oblacima

Iako su kvantni računari još u fazi razvoja, 2025. bi mogla označiti početak njihove šire primjene putem cloud platformi.

Umjesto da kompanije ili pojedinci posjeduju vlastite kvantne računare, pristup ovoj moćnoj tehnologiji vjerovatno će funkcionisati kao usluga – slično današnjem cloud computing-u.

Smart City trendovi

Pozicioniraju ljude u srce pametnih gradova, osiguravajući da se tehnologija razvija prema stvarnim potrebama lokalne zajednice

—

PIŠE:

NADA AL MAHMUD ĐURIĆ

U svijetu koji se mijenja bukvalno iz sekunde u sekundu, vjerovatno ne postoji dio, oblast ili kutak planete koji je imun na te promjene. Ni pametni gradovi nisu izuzetak, pa se i oni suočavaju sa novim izazovima, istovremeno podstičući inovacije.

Tehnološke promjene i izazovi usljed izmjene klimatskih faktora motivišu mnoge gradove da se okrenu rješenjima zasnovanim na digitalnim i održivim inovacijama. Ideja da se urbani prostori pretvore u žive, dinamičke ekosisteme iz oblasti tehnologije i ekološke svijesti, značajno je napredovala u proteklih dvadesetak godina.

U nastavku donosimo presjek glavnih trendova koji bi u 2025. mogli postati nova norma u većim Smart City sredinama.

Ekološka urbana mobilnost

Rastuće emisije CO₂ iz transporta primorale su gradove da traže drugačija rješenja. Električna vozila, robotaksiji i autonomni mini-busevi sve češće se koriste, dok se paralelno testiraju koncepti poput hyperloop-a (futuristički koncept visokobrzinskog transporta, u kojem se specijalne kapsule, odnosno vozila, kreću kroz cijevi s niskim pritiskom).

U Evropskoj uniji posebno se ističe modernizacija javnog prevoza radi smanjenja zagađenja i gužvi. Mnoge gradske uprave uvode mreže za punjenje električnih vozila te podstiču dijeljenje vožnje, čime se dodatno rasterećuju saobraćajnice i snižavaju troškovi.

Veće učešće građana

Osim transporta, gradovi nastoje da poboljšaju javne usluge putem otvorene komunikacije i aktivnijeg uključivanja građana. Projekti e-uprave i participativnog budžetiranja olakšavaju saradnju između

stanovnika i gradskih institucija, pa se ljudi mogu uključiti u planiranje, evaluaciju usluga, prijavu problema i predlaganje inicijativa.

Primjer za to je Amsterdam, koji putem Open City Dashboard-a, u realnom vremenu prikazuje informacije o radovima i događajima na putevima, omogućavajući građanima da predlažu rješenja.

Digitalno građanstvo

Evropski zvaničnici proglasili su 2025. „godinom digitalnog obrazovanja za građanstvo“, naglašavajući potrebu da stanovništvo usvoji vještine za korištenje savremenih tehnologija. Mnogi gradovi razvijaju platforme sa edukativnim materijalima, smjernicama za sigurnost na internetu i pregledom dostupnih digitalnih usluga.

Singapur pokazuje kako to funkcioniše u praksi: besplatne radionice za penzionere povećale su korištenje javnih e-usluga za 18% u roku od godinu dana. Time se postiže veća uključenost, naročito među starijom populacijom i onima koji su do sada bili odsječeni od digitalne sfere.

Efikasne pametne mreže

Pametne mreže (smart grids) koriste senzore za praćenje potrošnje vode, struje i gasa u stvarnom vremenu, što komunalnim službama omogućava bržu reakciju na kvarove i gubitke. Rješenja zasnovana na IoT-ju donose znatne uštede: u nekim gradovima efikasnost upravljanja vodnim resursima porasla je i do 60%. London je, na primjer, pilot-projektom pametnog vodosnabdijevanja smanjio kvarove i gubitke vode za 35% već u prvoj godini.

AI i urbano planiranje

Gradovi generišu ogromne količine podataka koje AI može pretvoriti u precizne analize i rješenja. Pametni semafori i sistemi za praćenje kvaliteta vazduha samo su dio potencijala: vještačka inteligencija može simulirati posljedice urbanističkih odluka i savjetovati gdje ulagati.

Recimo, Njujork koristi AI za planiranje novih stambenih zona, precizno predviđajući njihov uticaj na saobraćaj i infrastrukturu. Ipak, ključno je poštovati etičke i pravne standarde kako bi se zaštitila privatnost i izbjegla diskriminacija.

Kružna ekonomija

Urbane sredine generišu i ogromne količine otpada, što takođe zahtijeva efikasna rješenja. Pametni kontejneri sa sensorima šalju obavještenja o popunjenosti, dok automatizovani pogoni sortiraju i recikliraju materijale, čime se štede resursi i smanjuje zagađenje.

Kružna ekonomija dodatno pretvara otpad u vrijednost – na primjer, organski ostaci mogu postati kompost ili izvor energije. Primjer Seula pokazuje uspjeh: postavljanje desetina pametnih kanti u centru smanjilo je pretrpavanje i troškove odvoza za 20% u prvoj godini.

SIGURAN NET - PARTNER U ZAŠTITI VAŠE DJECE

Kontrolišite sadržaje kojima pristupaju vaša djeca uz uslugu Siguran Net. Funkcionalna roditeljska kontrola, osmišljena da vam pruži sigurnost dok vaša djeca koriste internet.

SOCIJALNI INŽENJERING

PIŠE:
NADA AL MAHMUD ĐURIĆ

Kada hakeri ne napadaju računare,
već ljude, ciljajući na našu radoznalost,
povjerenje i strah

Kada razmišljamo o digitalnoj sigurnosti, prvo pomislimo na viruse, složene hakerske napade i ranjivosti softvera. Ali, najveća prijetnja nije ni u kodu ni u tehnologiji – već u nama samima.

Socijalni inženjering je vještina manipulacije ljudima kako bi se došlo do povjerljivih podataka. Umjesto sofisticiranih alata, napadači koriste psihološke trikove i ciljaju na našu radoznalost, povjerenje i strah.

Ponekad je dovoljan samo jedan lažni e-mail ili uvjerljiv telefonski poziv da žrtva sama preda ono što bi trebalo da ostane tajno. Evo nekoliko metoda koje prevaranti najčešće koriste:

PHISHING – KADA PREVARA STIGNE U SANDUČE

Stiže vam e-mail od „banke“ s hitnim zahtjevom za promjenu lozinke? Možda SMS o „nagradnoj igri“? Ako kliknete i unesete podatke – upravo ste ih predali prevarantu.

PRETEXTING – PRIČA KOJA ZVUČI UVJERLJIVO

„Poštovani, zovem iz IT podrške. Molim Vas da mi date lozinku kako bih riješio problem na Vašem računu.“ Napadač ne pokušava da provali u vaš sistem – on pokušava da vas natjera da mu sami date pristup.

TAILGATING – KADALJUBAZNOST POSTANE RANJIVOST

Jeste li ikada držali vrata otvorena za nekoga u poslovnoj zgradi? Napadači koriste ljudsku pristojnost da se provuku tamo gdje nemaju pristup.

IMPERSONACIJA – KAD NAPADAČ PREUZME NEČIJI IDENTITET

Stiže vam e-mail od „šefa“ s hitnim zahtjevom za povjerljive dokumente? Problem je što to možda i nije vaš šef.

BAITING – MAMAC KOJI SE NE ODBIJA

Zamislite da pronađete USB s oznakom „Povjerljivo“. Ubacite ga u računar iz radoznalosti, a u pozadini se pokrene malver koji napadačima otvara pristup vašem sistemu.

VISHING I SMISHING – TELEFONSKE I SMS PREVARE

Napadač se telefonom predstavlja kao bankarski službenik, traži vaše podatke ili vam putem SMS-a šalje lažni link.

Ljudi često više vjeruju telefonskim pozivima nego e-mail poruci, pa ova metoda postaje sve popularnija.

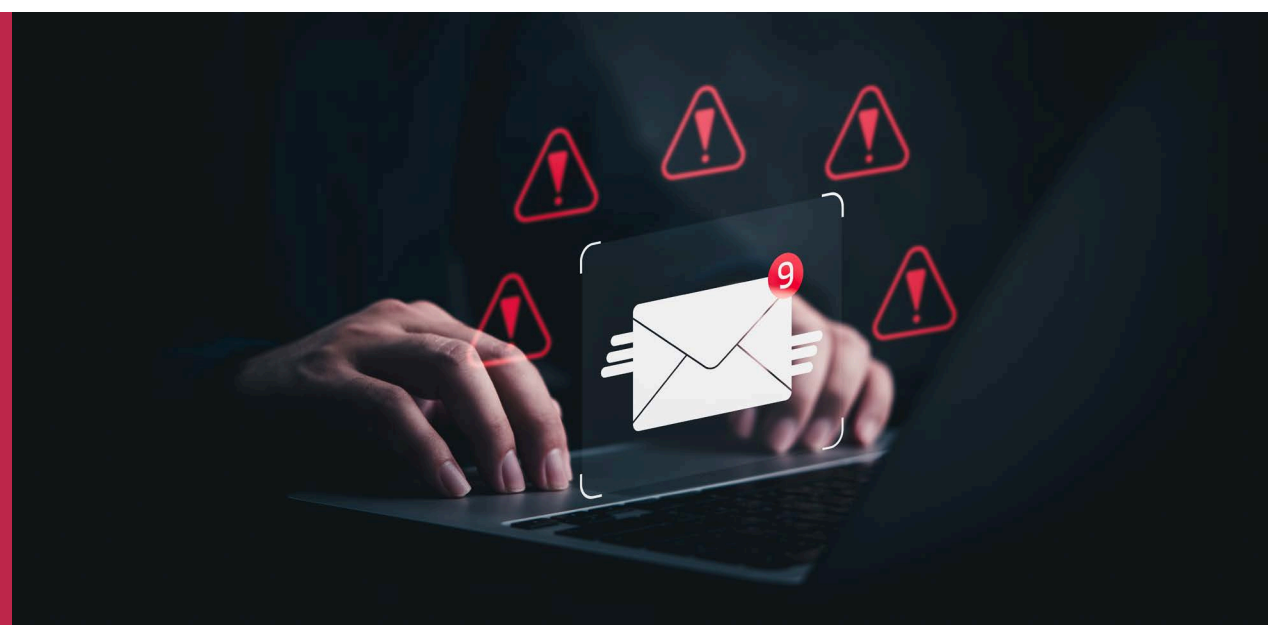
KAKO OSTATI KORAK ISPRED PREVARANATA?

Najbolja zaštita od socijalnog inženjeringa nije tehnička, već mentalna – razvijanje svijesti i kritičkog razmišljanja.

Ne vjerujte svemu što djeluje hitno – ako e-mail ili poruka zahtijevaju brzu reakciju, zastanite i provjerite prije nego što kliknete na link ili odgovorite. Nijedna banka vam neće tražiti PIN putem SMS-a, dok IT podrška ne bi smjela tražiti vašu lozinku.

Osim toga, uvijek koristite jake lozinke i dvofaktorsku autentifikaciju. Čak i ako napadač dođe do vaše lozinke, dodatni sigurnosni sloj može ga zaustaviti. Obratite pažnju na detalje – lažne poruke često sadrže gramatičke greške, neobične domene ili sumnjive zahtjeve.

A ako pronađete nečiji USB na ulici? Umjesto da ga priključite u računar, zapitajte se – da li je to zaista slučajno izgubljen uređaj ili mamac postavljen upravo za vas?

ZNANJE JE NAJBOLJA ZAŠTITA

Socijalni inženjering nije napad na vaše uređaje – to je napad na vaše odluke. Prevaranti manipulišu našim povjerenjem, koriste psihološke trikove i oslanjaju se na to da ćemo djelovati instinktivno, a ne promišljeno.

Tehnologija se može unaprijediti, ali ljudska priroda ostaje ista – zato je edukacija najjače oružje protiv napadača. Sljedeći put kada dobijete hitan zahtjev, zapitajte se da li vas napada računar ili neko ko zna kako da vas navede na to da mu sami otvorite vrata.

TANJA STUPAR TRIFUNOVIĆ

FINALISTKINJA NIN-OVE NAGRADE

RAZGOVARALA:
JELENA PRALICA

*Nagrade imaju svoju praktičnu funkciju,
skreću pažnju na knjige*

Od noći, od drugih, od sna i od sebe same krala sam prve momente povećerja da bih čitala roman „Duž oštrog noža leti ptica“. Sad ne znam da li je to dobro ili loše, jer to su, realno, jedini momenti bez trke, gužve, žurbe i moranja.

Na ruku mi je išlo to da knjiga ima nešto više od 100 stranica, što, opet, ne znam da li je dobro ili loše. Dobro, zato što je u taj naoko mali broj listova stalo cijelo književno djelo, svojim karakterom i snagom, pa mi sva ta „krađa vlastitog mira i sna“ nije oduzela previše vremena. Loše, zato što bih voljela da ih je, samim tim, bilo više.

Onda bi mi noći bile duže, u izabranom nespavanju i ispunjenom bijegu od užurbanog dana.

Tanja Stupar Trifunović se tako zauvijek uselila u moje čitalačke navike i želje, čak i nevezano za to što je istovremeno „bila bitku“ u finalu ovogodišnje NIN-ove nagrade, tog najprestižnijeg književnog priznanja na ovim prostorima. I da nije umalo postala ninovka, podjednako bi me za sebe vječno prigrlilo ovo njeno djelo, koje je stiglo nakon šest knjiga poezija, knjige priča, dva romana i jednog grafičkog romana.

Jer, iako plod fikcije, taj njen Makondo je, čini mi se, univerzalan, bar na način da svako od nas ima neki svoj, odakle izviri samo njegove priče i lica. A kada se ta iskra probudila u njoj, čemu „služe“ nagrade, kao i o tome šta joj se stvaralačko vrzma po glavi, govorila je za m:agazin.

Kada ti je književnost postala važna i kakve joj spasonosne odlike i oblike pripisuješ?

Književnost mi je postala važna u ranom tinejdžerskom periodu i kako sam odrastala, i odnos prema književnosti se mijenjao i upotpunjavao. Ona je bila i bijeg od stvarnosti i pribježište, a sa sazrijevanjem je postala i prostor otkrivanja života, svijeta, psiholoških i društvenih procesa kroz aktere priča. Ukratko, jedno mjesto koje kazuje svijet u kojem živimo pa pomalo čak i ono mimo svijeta što živi u slutnjama i nagovještajima. U nekim periodima osamljenosti i unutrašnjih previranja možda se može reći i baš tako da je to poprimalo i spasonosne odlike.

A kada si osvijestila to da je stvaralaštvo „dvosmjerna ulica“ – u smislu da u njemu ne uživaš samo kao čitalac, već i kao neko ko stvara? I kako su zapravo izgledali tvoji književni počeci?

To je išlo paralelno, čitanje i fantazije o pisanju, pa rani pokušaji pisanja. Ti počeci se sada čine pomalo smiješnim, puno naivnim, začinjeni sa previše fantazije o tome kako se radi nešto važno, gotovo sveto. Ali imaju draž svih početaka – zanos, beskrajni entuzijazam, velika očekivanja.

Pjesnikinja, pripovjedačica, romansijerka... Nizale su se knjige... Da li je to ostvarenje nekih snova?

Pa, kao mala maštala sam da ću biti književnica, čini se da jeste. Sa sadašnjom sviješću o tome kako izgleda to ostvarenje i koliko je izazovno sanjati takve snove u društvima poput našeg, možda bih malo dublje promislila i preispitala te snove.

A nagrade? Koliko su ti važne i na koji način utiču na tvoja nova djela?

Nagrade imaju svoju praktičnu funkciju, skreću pažnju na knjige. U nedostatku medijskog prostora, puno manje književnih časopisa nego nekad i skrajnutosti književnosti na margine, one su ostale kao neka vrsta eha o knjigama u javnom prostoru. Onome ko piše

pomalo su i obavezujuće, činjenica da je neka knjiga nagrađena podiže čitalački prag očekivanja.

Tu dolazimo i do najužeg izbora NIN-ove nagrade, najvećeg knjiženog priznanja u Srbiji. Umalo da se desi da dvije godine zaredom imamo pobjednika iz Banjaluke. Kako „preživjeti“ takvo iščekivanje?

Stresno je, ali se preživi. NIN-ova nagrada ima te, nazovimo ih, krugove tenzije, kako se izbor sužava i taj efekat grozničavih nagađanja i obaveznih proročkih vizija ko bi mogao biti dobitnik. To je dobro za knjige, ali nije dobro za živce pisaca.

Taj, ali istovremeno i najuži izbor za nagradu „Beogradski pobjednik“, pokazuje da je roman „Duž oštrog noža leti ptica“ možda po broju stranica malen, ali po svojoj punoći i te kako veliki. Koliko u njemu živi neka ranija Tanja ili, možda, ona zagledanija u budućnost?

Ne vjerujem da pisac može sasvim pobjeći od svojih priča, pa zasigurno i ovdje ima, rekla bih, više neke ranije mene ili refleksija na proživljeni rat u djetinjstvu. Roman nije ispovjedni, glavne akterke priče su plod fikcije, ali kontekst i atmosfera su nešto što će sve generacije koje su proživjele rat prepoznati.

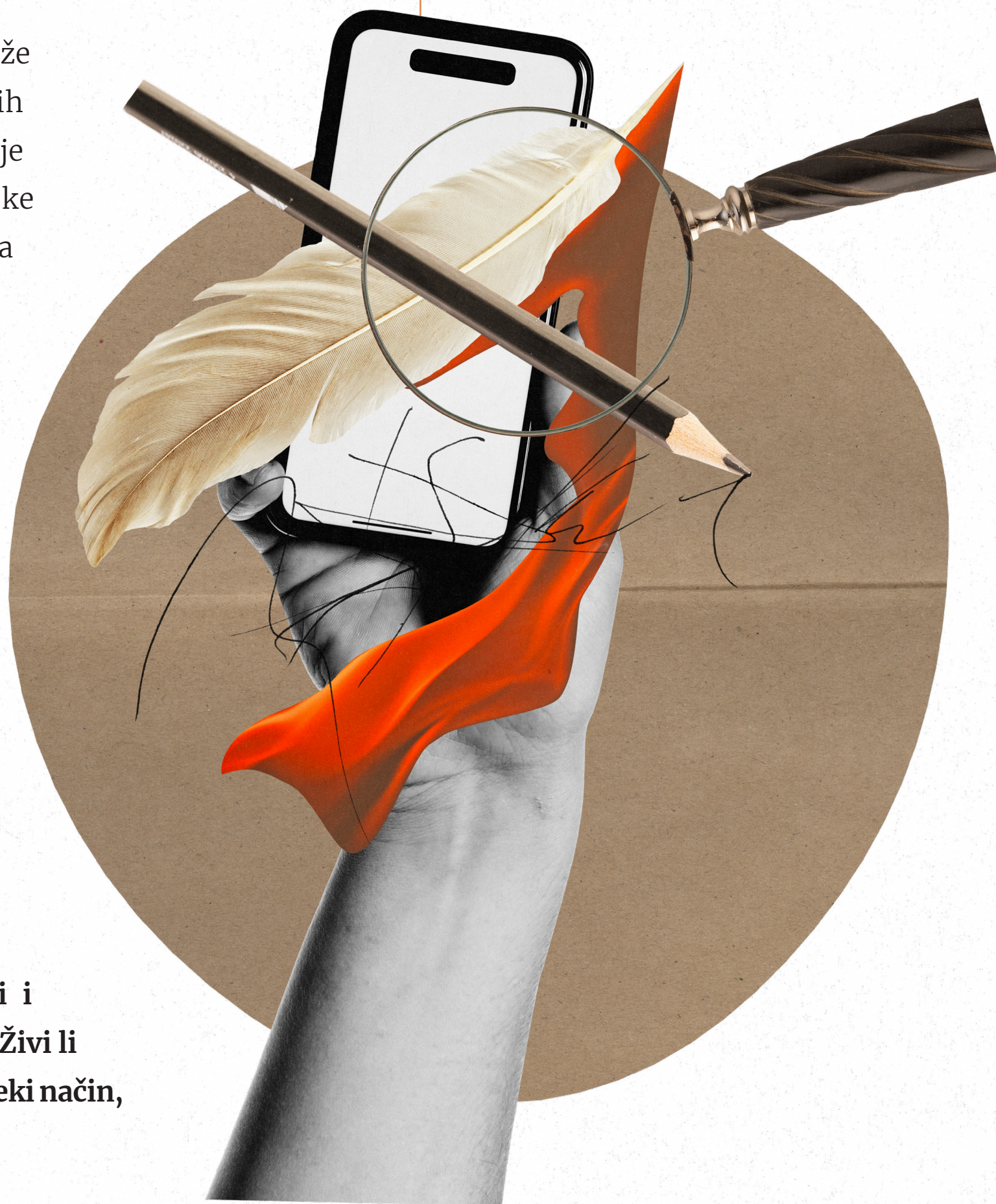
Sam po sebi, nekako se uvijek u tu priču o stvaranju i vraćanju, odnosno odlasku, nameće Makondo, koji i sama nerijetko navedeš. Živi li taj neobični prostor, na neki način, u svakome od nas?

Markes je genije koji je izmislio jedinstveni i fascinantni Makondo, ali taj Makondo i te kako ima veze sa svijetom u kojem je on živio. Moć književnosti je upravo u tome da pričama i svjetovima da univerzalnu dimenziju i značenje sa kojima se svi možemo saživjeti.

Kada sam pisala ovaj roman, shvatila sam da je moj zavičaj neka vrsta ličnog uvrnutog i izgubljenog Makonda, otkud izranjaju neobične priče i lica.

Vrzmaju li ti se po glavi već neke nove ideje, pjesme, priče... Šta možemo očekivati?

Kako imam običaj vizuelizirati stvari, sada vidim „glavu vrzmalicu“ u kojoj se stalno nešto kreće kao u pčelinjoj košnici. Ima puno ideja i započetih stvari koje se „nadmeću“, vidjećemo šta će preuzeti primat i prvo se pojaviti.

FOTOGRAFIJA: TIHOMIR STANIĆ

DRAGAN STANKOVIĆ

VRSNI ŠAHISTA I M:TEL STIPENDISTA

Dragan Stanković je vrsni mladi šahista, koji je dva puta osvajao naslov prvaka Bosne i Hercegovine. Šah je počeo igrati sa svega četiri godine, ugledavši se na oca, strica i tri starija brata, te učeći od njih.

RAZGOVARALA:
JELENA PRALICA

„Zbog svojih šahovskih uspjeha, dva puta sam izabran za najboljeg sportistu Kotor Varoša, što mi je izuzetno značajno, kako zbog same titule, tako i zbog činjenice da nijedan šahista u istoriji Kotor Varoša nije osvojio to priznanje“, ističe za m:agazin.

Za njega je šah sjajan spoj talenta, vježbe, discipline i mentalne snage. Iskustva stečena igranjem i treniranjem danas, kako kaže, može uspješno primijeniti u mnogim životnim i naučnim disciplinama, naročito kada je riječ o radu sa modernim tehnologijama. Ovo i ne čudi, s obzirom na to da je student treće godine na Elektrotehničkom fakultetu u Banjaluci, smjer Telekomunikacije, ali i m:tel stipendista.

„Da nije m:tel-a, vjerovatno bih prvo zaposlenje morao da potražim u inostranstvu, tako da mi je podrška kompanije m:tel veoma značajna“, naglašava.

Šah si počeo da igraš sa svega nekoliko godina. Zašto si se i kako zainteresovao za tu stratešku igru?

Za šah sam se zainteresovao jer su ga svi u mojoj porodici igrali – počevši od oca, strica i trojice starije braće. Gledajući njih, poželio sam da i ja naučim, pa sam sa četiri godine već znao osnovna pravila. Iskreno, ne sjećam se tačno zašto mi se tada toliko dopao, ali kako sam odrastao, shvatao sam razloge. Najviše me privlači to što u šahu nema sreće niti spoljnog uticaja – sve zavisi samo od mene i poteza koje odigram. Oduvijek sam volio red, preciznost i jasna pravila, a šah je upravo takav sport. Svaki potez ima svoju logiku, sve je uređeno i odmjereno, bez haosa i nepredvidivosti. Osim toga, kao djetetu mi je bilo posebno zanimljivo to što mogu da pobjeđujem mnogo starije ljude, što u drugim sportovima nije baš lako. U drugim sportovima sudije i sreća često igraju ulogu, ali u šahu pobjeda dolazi isključivo kao rezultat boljeg razmišljanja. Možda baš zato nikada nisam prestao da ga igram i volim.

Potičeš iz sredine koja ima dugu i bogatu šahovsku istoriju. Koliko je ta tradicija uticala na tvoj šahovski razvoj?

Dolazim iz sredine u kojoj je šah oduvijek imao posebno mjesto, pa je ta tradicija sigurno uticala na moj razvoj. U mom mjestu šah se igrao mnogo, gotovo u svakoj školi, a uvijek je bilo i dosta lokalnih turnira, koje i danas organizuje

Šahovski klub „Kotor Varoš“. To mi je pružilo priliku da se od malih nogu takmičim sa veoma dobrim igračima, što je znatno ubrzalo moj napredak. Dodatno, velika prednost bila je i to što su moja starija braća igrala šah, pa sam uz njih stalno bio u tom okruženju. Zajedno smo išli na turnire, gdje sam imao priliku da gledam njihove partije, učim iz njihovih grešaka i uspjeha, ali i da se i sam takmičim.

Za šta misliš da je presudno da bi neko bio dobar šahista? Talenat, volja, želja, vježba... ili sve zajedno i još nešto?

Mislim da je vježbanje najvažnija stvar za dobrog šahistu. Čak i osobe sa minimalnim talentom mogu postići zavidne rezultate, ako ulože dovoljno vremena u treniranje šaha. Naravno, talenat igra važnu ulogu, ali sam po sebi može da dovede samo do određenog nivoa. Najbolji rezultati dolaze kada se talentovana osoba posveti ozbiljnom i sistematičnom radu. Šah je, što se toga tiče, specifičan, jer, za razliku od drugih sportova, treninzi ne zavise od fizičkih ograničenja – možete satima analizirati partije, učiti teoriju i vježbati taktiku samo uz laptop. To omogućava da se dnevno trenira mnogo više nego u većini drugih sportova, pa je izuzetno bitno koliko je neko spreman da uloži vremena u svoj razvoj.

Međutim, iako nema fizičkog napora kao u drugim sportovima, psihički napor u šahu je izuzetno izražen. Teško je ostati fokusiran nekoliko sati dnevno na samo jednu stvar, jer šahistima treninzi mogu trajati kao nečiji radni dan. Tu dolaze do izražaja volja i istinska ljubav prema šahu, jer bez toga je teško izdržati dugotrajne analize i pripreme. Takođe, disciplina je presudna, ne samo u partijama, već i u studiranju i učenju šaha po više sati dnevno. Smatram da oni koji uspiju da pronađu balans između talenta, vježbe, discipline i mentalne snage postižu najbolje rezultate.

Kao član Šahovskog kluba „Kotor Varoš“ imao si mnogo uspješnih nastupa. Koje izdvajaš ili su ti posebno dragi?

Izdvajam dva puta osvojen naslov prvaka Bosne i Hercegovine, jer su mi te titule posebno drage – samo šampioni države imaju pravo da se plasiraju na Svjetsko prvenstvo. Konkretno, takmičio sam se na Svjetskom prvenstvu 2022. godine u Italiji, što smatram najvećim uspjehom u dosadašnjoj karijeri. Takođe, značajne su mi i pobjede na prvenstvima Republike Srpske, jer su one uslov za plasman na prvenstvo BiH. Tokom dosadašnje karijere igrao sam za veći broj šahovskih klubova, a trenutno sam član matičnog kluba „Kotor Varoš“, za koji igram domaće lige i obavljam funkciju sekretara kluba. Takođe, član sam Šahovskog kluba „Ub“, za koji nastupam u ligi Srbije.

Zbog svojih šahovskih uspjeha, dva puta sam izabran

za najboljeg sportistu Kotor Varoša, što mi je izuzetno značajno, kako zbog same titule, tako i zbog činjenice da nijedan šahista u historiji Kotor Varoša nije osvojio to priznanje.

Koja ti je najvažnija i najznačajnija pobjeda do sada u igračkoj karijeri i zbog čega?

Bilo je mnogo značajnih pobjeda u individualnim takmičenjima, kao i u ekipnim, koje ponekad imaju i veću draž, jer cijela ekipa može zavisiti od rezultata jednog igrača. Tu su bile pobjede koje su donosile titule mojim ekipama i obezbjeđivale plasman u viši rang, kao i one koje su obezbjeđivale opstanak. Međutim, najvažnija i najznačajnija pobjeda u mojoj igračkoj karijeri zapravo je bila remi. To je bilo u posljednjem kolu državnog prvenstva, kada je remi donosio prvo mjesto, dok bih porazom završio kao drugoplasirani. Osim što mi je izazvala lijep osjećaj kao prvaku BiH, ta pobjeda bila je ključna, zato što je obezbjedila i plasman na Svjetsko prvenstvo, jer samo prvoplasirani ostvaruje to pravo.

Remi u posljednjem kolu, nakon cijele noći iščekivanja i nestrpljenja, izazvao je veliki osjećaj sreće, kako kod mene, tako i kod moje porodice i prijatelja. Dodatno, to prvenstvo održavalo se u Bihaću, a istovremeno sam na tom takmičenju postao zvanično prvotimac kluba iz Bihaća, što je rezultiralo i nastupom u Premijer ligi Bosne i Hercegovine za seniore, nedugo nakon toga.

Kada govorimo o šahu, danas si ipak više okrenut mentorstvu. Koliko ti znači da vještine i znanja prenosiš mlađima, nekim novim šahovskim majstorima?

Veoma me ispunjava što imam priliku da prenesem svoje znanje i iskustvo mlađim generacijama i da im pomognem da unaprijede svoje šahovske vještine. Kroz mentorstvo mogu da doprinosim razvoju šaha na način koji mi donosi veliko zadovoljstvo, jer osjećam da imam uticaj na njihov napredak.

Ogromna prednost današnjeg vremena je što sve ovo mogu raditi iz svoje sobe, koristeći laptop, što omogućava veliku fleksibilnost i lakšu komunikaciju sa učenicima, bez obzira na to gdje se oni nalaze. Na taj način, iako zbog drugih obaveza više ne mogu da se takmičim i igram šah kao prije, i dalje mogu biti podrška svojim učenicima i doprinositi njihovom usponu, što mi daje dodatnu motivaciju i ispunjenje.

U međuvremenu si postao i m:tel stipendista, kao vrstan student ETF-a Banjaluka. Koliko ti ta podrška znači?

Veoma sam zahvalan što imam priliku da budem m:tel stipendista. Prvenstveno, lijep je osjećaj što sam stipendista jedne tako priznate kompanije. Pored finansijske pomoći tokom studija, m:tel nudi mogućnost zaposlenja nakon završetka studija uz izuzetne uslove i radno okruženje, u šta sam se lično uvjerio tokom studentske prakse u ovoj kompaniji prošle godine.

Pored toga, postoji niz drugih beneficija koje pomažu tokom studija, ali sama činjenica da m:tel svojim stipendistima nudi šansu za zaposlenje možda je i najvažnija stvar – to je zapravo suština studiranja. Takođe, moj smjer na fakultetu zaista ne bi imao mnogo smisla bez ovakve kompanije, jer u našoj zemlji ne postoji mnogo drugih prilika za zapošljavanje u ovoj oblasti. Da nije m:tel-a, vjerovatno bih prvo zaposlenje morao da potražim u inostranstvu, tako da mi je podrška kompanije m:tel veoma značajna.

Da li je i na koji način moguće povezati šah i moderne, digitalne tokove? Mogu li iskustva iz jedne i druge oblasti međusobno da se nadopunjuju i nadograđuju?

Znanja i vještine stečeni u jednoj oblasti definitivno mogu biti korisni u drugoj, pa tako i u šahu i modernim tehnologijama. Za napredak u šahu, posebno kada je riječ o treniranju, neophodno je koristiti sve pogodnosti koje savremene tehnologije nude. Bez laptopa, naprednih programa i aplikacija, napredovanje u šahu bilo bi znatno teže.

Sa druge strane, iskustva stečena igranjem i treniranjem šaha mogu se primijeniti u mnogim životnim i naučnim disciplinama, naročito kada je riječ o radu sa modernim tehnologijama. Način razmišljanja, brzina donošenja odluka, rad pod pritiskom i logičko razmišljanje, koji karakterišu šahiste, izuzetno su korisni u savremenom radnom okruženju. Takođe, disciplina, koja je ključna za uspjeh u šahu, predstavlja jedan od najvažnijih faktora za uspješan rad u digitalnim tehnologijama i rješavanje kompleksnih problema.

DANILO KOVAČ

finalista „Global Teacher Prize“ nagrade
KOVAČ SVOGA USPJEHA

RAZGOVARALA:
JELENA PRALICA

Šta sve danas doživljavate kao neformalno priznanje za Vaš pedagoški rad? Ne samo u učionicama gdje predajete, već i generalno, bilo gdje na svom akademskom i profesionalnom putu?

Veoma mi znače lijepe riječi bivših učenika. Uvijek me obraduje kada mi se samoinicijativno obrate prilikom susreta u gradu ili u nekoj neformalnoj situaciji i saopšte mi da im je koristilo nešto što sam ih naučio, bez obzira na to da li se radi o nastavnom gradivu ili plesnim koracima.

Zaista smatram da je važno da nastavnici rade na vlastitom usavršavanju, ali i da im se za to obezbijede uslovi i podsticaj. Bitno je da usavršavanje ne bude samo formalno, već da bude suštinsko. To može biti nastavak studija, pohađanje seminara, kvalitetna putovanja, razvoj duhovnosti, rad na spoznaji vlastite ličnosti i tome slično. Može se očekivati da će motivisaniji učenici, putem učenja po modelu, slijediti primjer nastavnika i njihove želje za vlastitim usavršavanjem.

Danilo Kovač je istinski kovač svog uspjeha.

Iako u izvornoj poslovice stoji „sreće“, kada govorimo o akademskom i profesionalnom putu, uspjeh se na sreću sigurno mnogo manje oslanja i od nje zavisi, nego što je to slučaj sa trudom, zalaganjem, posvećenošću i neprestanim učenjem i radom na sebi.

Stoga je biti među 50 finalista prestižne svjetske nagrade „Global Teacher Prize“ sve, samo ne puka sreća.

Poznata i kao Nobelova nagrada za nastavu, „Global Teacher Prize“ od 2014. raste iz godine u godinu te je vremenom inspirisala više od 40 nacionalnih nagrada za učitelje na nivou zemalja. Ovo priznanje se, na godišnjem nivou, dodjeljuje najboljem učitelju/nastavniku na svijetu, kako bi se istakla važnost obrazovanja. Nagradu je pokrenula Fondacija Varkey u saradnji sa UNESCO-om, a cilj joj je da prepozna edukatore koji pokazuju izuzetnu posvećenost, inovativnost i kreativnost u svom obrazovnom radu, kao i da inspiriše nastavnike širom svijeta da nastave sa unapređivanjem obrazovnog sistema.

Kovač, docent na Univerzitetu u Banjaluci i profesor istorije i latinskog jezika u banjalučkoj Gimnaziji, školi punoj talenata, sa kojom i kompanija m:tel godinama njeguje iskren odnos prijateljstva i podrške, prvi je nastavnik iz BiH koji se našao među 50 najboljih edukatora svijeta.

Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja poput Zlatne značke kulturno-prosvetne zajednice Srbije i Svetosavske nagrade. Proglašavan je za jednog od najboljih nastavnika bivše Jugoslavije te za najinovativnijeg nastavnika u BiH.

Rodom je iz Trebinja, gdje je završio gimnaziju, a Srednju umjetničku školu za muziku i balet „Vasa Pavić“ završio je u Podgorici. Školovanje je nastavio u Banjaluci, a potom i u Londonu, Rimu i Parizu, neprestano učeći i usavršavajući se, što i smatra bitnim i neraskidivim dijelom svog profesionalnog rada.

Finalista ste prestižne svjetske nagrade „Global Teacher Prize“. Da li je to uspjeh „jednog čovjeka“ ili ga je kao takav nemoguće posmatrati?

To je uspjeh koji dugujem svojim sjajnim i nadarenim učenicima. Njihova interesovanja su veoma često bila pokretač brojnih vannastavnih projekata koji su očigledno dobro ocijenjeni. Učenici, kao i profesori, imali su interesovanja za plesnu sekciju koju sam vodio, glumili su u

nekoliko predstava koje sam režirao. Zajedno sa nadarenim učenicima organizovao sam više izložbi. Gimnazijalci su dobro prihvatili nastavne i vannastavne aktivnosti koje su uključivale saradnju sa muzejima te mnoge druge projekte. Bez podrške učenika, moje ideje se ne bi mogle sprovesti u djelo.

Šta je sve zapravo bilo potrebne da se nađete u tom probranom globalnom društvu?

Za ulazak u finale Svjetske nagrade za nastavnike postoji više rigoroznih selekcionih krugova, budući da se na ovaj konkurs prijavi više hiljada nastavnika iz cijelog svijeta. Aplikacije ocjenjuju brojni članovi stručnih komisija. Kandidati koji uđu u uži izbor budu pozvani na intervju, koji je takođe jedno zanimljivo iskustvo.

Bodovali su se različiti nastavni projekti, prethodne nagrade i postignuća nastavnika, vizija obrazovanja te društveni angažman van školske učionice. Vjerujem da je veoma važna biografija nastavnika, način na koji u nastavu inkorporira važne ekološke teme, bez obzira na to koji predmet predaje. Komisije su takođe zanimali konkretni primjeri na koji način razvijam kritičko mišljenje, kao i kreativnost učenika.

U svojoj aplikaciji pomenuo sam saradnju sa drugim školama i fakultetima. U tom kontekstu osvrnuo sam se na predavanja iz istorije koja sam držao na italijanskom jeziku i tom prilikom aktivno učestvovao u saradnji naše škole i više italijanskih gimnazija. Ova saradnja predstavlja sjajnu inicijativu profesorice Romine Pajić. Bodovala su se različita postignuća mojih učenika, od kojih bih izdvojio činjenicu da se moj tadašnji učenik drugog razreda Marko Romić odvažio da u tim godinama napiše sjajnu naučnu knjigu koju sam i recenzirao.

Svaki navedeni projekat morao sam na neki način dokumentovati. Dobro su ocijenjene moje ideje iz oblasti nastave teških tema, budući da sam se specijalizovao za podučavanje o različitim vidovima nasilja tokom Drugog svjetskog rata i tu metodologiju prezentovao kroz popularne članke, naučne i stručne radove i primijenio je prilikom obuka za nastavnike istorije u Srbiji, gdje učestvujem kao jedan od predavača.

Dobitnik ste više nagrada za svoj rad. Šta Vam one znače, odnosno šta želite da one o Vama kažu i poruče drugima?

Nagrade i priznanja, naročito ako su dodijeljeni od više različitih organa koji nisu međusobno povezani, upućuju

na zaključak da se trud i rad isplate i da će ih neko u jednom trenutku prepoznati. To je poruka koju bih želio uputiti svojim kolegama, koje, kao i ja, rade u teškim uslovima. Svjedoci smo da danas, naročito na našim prostorima, nije lako biti prosvjetni radnik i održavati početni entuzijazam. Osim toga, samim učenicima želim prenijeti poruku da se trud i rad isplate.

Poznajem mnogo izuzetnih nastavnika, koji možda ne ispunjavaju ove kriterijume, ali oni svojim ljubavlju, trudom i posvećenošću, koji su teško mjerljivi, daju izuzetno značajan doprinos u obrazovanju budućih generacija.

Čini se da su poređenja našeg obrazovnog sistema sa drugima neizostavna u svakoj sličnoj priči. Shodno Vašem bogatom iskustvu, kada je riječ o obrazovanju van granica BiH, u čemu je sve naš obrazovni sistem dobar, a gdje ima prostora za unapređenje?

Obrazovni sistemi na našim prostorima imaju svoje prednosti, ali postoji potreba za njihovim unapređenjem. Obrazovanje u većini zapadnoevropskih zemalja priprema učenike, kao i studente, da se precizno izraze pismenim putem. Ocjenjivanje je često eksterno, što znači da njihove završne radove ne ocjenjuju profesori koji im predaju, već se šalju drugim ocjenjivačima pod šifrom. Zamišljeno je da

se na taj način izbjegne subjektivnost, kao i favorizovanje pojedinih učenika.

Postoji veliki broj izbornih predmeta, pa se učenici postupno usmjeravaju ka svojim interesovanjima. Osim toga, za razliku od naših planova i programa, mnoge zapadnoevropske škole imaju interdisciplinarni pristup temama – što znači da se ista nastavna tema sagledava detaljno i višeslojno, iz različitih uglova, te kroz prizmu više nastavnih predmeta. Takav pristup ima svoje prednosti i mane.

Naši učenici imaju šire opšte obrazovanje nakon završene gimnazije te dobru podlogu za većinu studijskih programa. Sa druge strane, detaljno i višeslojno obrađivanje manjeg broja tema, kao što je to slučaj u pojedinim zapadnoevropskim školama, omogućava da akademsko znanje ne bude cilj samo za sebe, već i podloga za ostale obrazovne ciljeve – medijsku pismenost i kritičko mišljenje.

Mi, nastavnici na ovim prostorima, nerijetko smatramo da smo ispunili svoje ciljeve ako učenici usvoje određen broj informacija. Međutim, to je samo prvi sloj. Tek višeslojno znanje ima potencijal da obrazuje metod na koji mladi ljudi razmišljaju i formiraju svoje stavove. Takvo znanje utiče na način na koji učenici percipiraju sebe, svijet koji ih okružuje, te svaku informaciju koju dobijaju na ulici, u školi, porodici, medijima. Ako govorimo o segmentima našeg obrazovanja koje treba unaprijediti u tom kontekstu, na prvom mjestu je razvoj kritičkog mišljenja.

Univerzitetska, a naročito postdiplomska nastava funkcioniše na sličnim principima. Umjesto pukog memorisanja i reprodukcija činjenica, studenti uvježbavaju pisanje stručnih i naučnih radova. Od studenata se zahtijeva da se sprema za svako predavanje tako što će prethodno pročitati radove koji se na tim predavanjima analiziraju. Ovakav sistem rada može biti produktivan jedino ako su njihovi profesori i sami autori radova objavljenih u prestižnim svjetskim publikacijama i ako sami studenti imaju unutrašnju motivaciju. Mislim da su ovo samo neki od principa po kojima možemo unaprijediti naše školstvo.

Njeguemo li dovoljno kritičko razmišljanje učenika (samim tim i mladih ljudi od kojih će sutra mnogi biti eksperti i (do)nosioci odluka i pozitivnih promjena)?

Naše planove i programe, kao i udžbenike, bi, po mom mišljenju, trebalo unaprijediti baš u kontekstu razvoja kritičkog mišljenja. Medijska pismenost predstavlja samo jedan od važnih segmenta ove vještine. U obilju informacija, veoma je važno da mladi ljudi znaju procijeniti njihovu istinitost.

Medijska pismenost je dragocjena za generacije koje odrastaju u digitalizovanom svijetu u kome se lažne i istinite vijesti brzo šire. Svjedoci smo da neistinite vijesti mogu ugroziti zdravlje ljudi, kao, na primjer, širenjem teorije zavjere o navodnom čipovanju prilikom vakcinacija. Pored odluka iz svakodnevnog života, u fokusu medijskog manipulisanja je i uticaj na političke izbore građana. Analizom medijskih manipulacija korištenih u prošlosti, učenici donekle mogu uvježbati uočavanje netačnih ili tendencioznih argumenata, kao i upoznati neke od nepromjenjivih principa širenja lažnih informacija.

Mladi ljudi bi trebalo da analiziraju na koji način su sredstva javnog informisanja nastojala ili uspijevala oblikovati stavove javnog mnjenja. Razmatranjem više primjera potrebno je ukazati i na mogućnost manipulisanja istinitim događajima mijenjajući im kontekst. Jasno je da nastavni predmet istorija ima veliku važnost u razvoju kritičkog mišljenja, koje predstavlja veoma važnu vještinu za generacije koje stasavaju i koje će sutra biti donosioci važnih odluka.

Već godinama ste uključeni u Program međunarodne mature Gimnazije Banjaluka. Koje su osnovne karakteristike tog programa i zašto je on važan?

Program međunarodne mature osnovan je u Ženevi 1968. godine, a u Banjaluci postoji već 18 godina. Namijenjen je učenicima koji razmatraju mogućnost studija u inostranstvu, ali je ova diploma priznata i na našim univerzitetima. Program međunarodne mature u Banjaluci traje svega dvije godine, a na njega se upisuju učenici nakon završenog drugog razreda srednje škole. Pristup je sasvim drugačiji nego u našem nacionalnom programu. Budući da učenici imaju svega šest predmeta, svakom od njih posvećen je veliki broj časova. Tri predmeta su obavezna, dok ostale učenici biraju u skladu sa svojim interesovanjima.

Finalnu ocjenu ne dajemo mi, njihovi profesori, već eksterni ocjenjivači širom svijeta koji dobijaju učeničke

radove pod šifrom. Radi se u malim grupama, pa su prosječna grupa iz istorije u Gimnaziji Banjaluka činila svega četiri učenika. Po završetku školovanja učenici dobijaju svjetski priznatu diplomu koja im pruža veće šanse za prestižne stipendije i studije u inostranstvu. Predviđeno je da se nastava odvija na engleskom jeziku, uz korištenje savremenih udžbenika i nastavnih sredstava.

Kada je u pitanju nastava istorije, i ona se znatno razlikuje od našeg nacionalnog programa. Jedno od ispitnih pitanja je analiza i upoređivanje istorijskih izvora u smislu procjene njihove objektivnosti i vjerodostojnosti. Pored toga, učenici pišu istorijske eseje uvježbavajući precizno pismeno izražavanje. Esej je prilika da učenici pokažu istorijsko znanje, svijest o postojanju različitih perspektiva, kao i izražavanje vlastitog stava zasnovanog isključivo na istorijskim argumentima.

Na ovaj način učenici razvijaju kritičko razmišljanje te precizno pismeno izražavanje – vještine koje su neophodne u savremenom svijetu. Na primjerima iz prošlosti mladi ljudi stiču i medijsku i političku pismenost. Drugim riječima, političke dileme, izbori i mogućnosti svjetskih lidera, ali i običnih građana, predstavljaju dragocjen materijal za političko opismenjavanje učenika. Sa druge strane, način na koji su isti događaji iz prošlosti predstavljeni u različitim medijima pruža osnovu za razvoj medijske pismenosti.

Takođe, potrebno je naglasiti da ovi učenici ne dobiju širinu istorijskog znanja koja je predviđena našim nacionalnim planovima i programima. Dok se Program međunarodne mature bazira na temeljitoj i detaljnoj analizi manjeg broja istorijskih događaja, učenici u našem nacionalnom programu pređu osnove gotovo cijele evropske istorije; od antike do savremenog doba. Budući da učenici širom svijeta dobijaju ista ispitna pitanja, u isto vrijeme, zavisno od vremenskih zona, ovaj međunarodni program onemogućava temeljitu obradu nacionalne istorije, što predstavlja ozbiljan nedostatak.

I za kraj, a zapravo za početak – vjerujete li u mlade generacije; da li na njima zaista (i ovaj naš) svijet ostaje?

Da, vjerujem u mlade generacije. Naš zadatak je da mladima obezbijedimo kvalitetno obrazovanje, ali i slobodu u ostvarivanju vlastitih ideja.

PREPORUKE

PIŠE:
TANJA JURIĆ

KNJIGA

„Sve dok ne otvoriš tu knjigu“

– Mičiko Aojama

„Šta tražite?“, Sajuri Komači postavlja ovo pitanje svim posjetiocima male biblioteke u srcu Tokija. Mudra bibliotekarka strpljivo čeka sve one koji riješe da je posjete, muškarce ili žene, mlade ili stare, od prodavačice koja muku muči sa poslom, stidljivog računovođe koji sanja o tome da otvori antikvarnicu, manga umjetnika koji je izgubio vjeru u sebe, penzionera koji traži novu svrhu u životu, do mlade majke rastrzane između karijere i porodice.

Prije ili kasnije, svi oni završe u biblioteci gospođe Komači. Svakome od njih ova zagonetna bibliotekarka nudi potpuno neočekivanu knjigu, sasvim drugačiju od one koju su vjerovali da traže. Ali ovaj izbor nije slučajna, jer se iza svake knjige kriju prvi koraci novog početka. Nakon čitanja, svi oni otkriće vrata tamo gdje su ranije vidjeli samo zidove, nove staze tamo gdje su prije bile samo prepreke. Svako od njih pronaći će knjigu koja ima moć da promijeni život.

Pet priča, pet sudbina o životnim prekretnicama, hrabrim odlukama i ljekovitoj moći knjiga.

MUZIKA

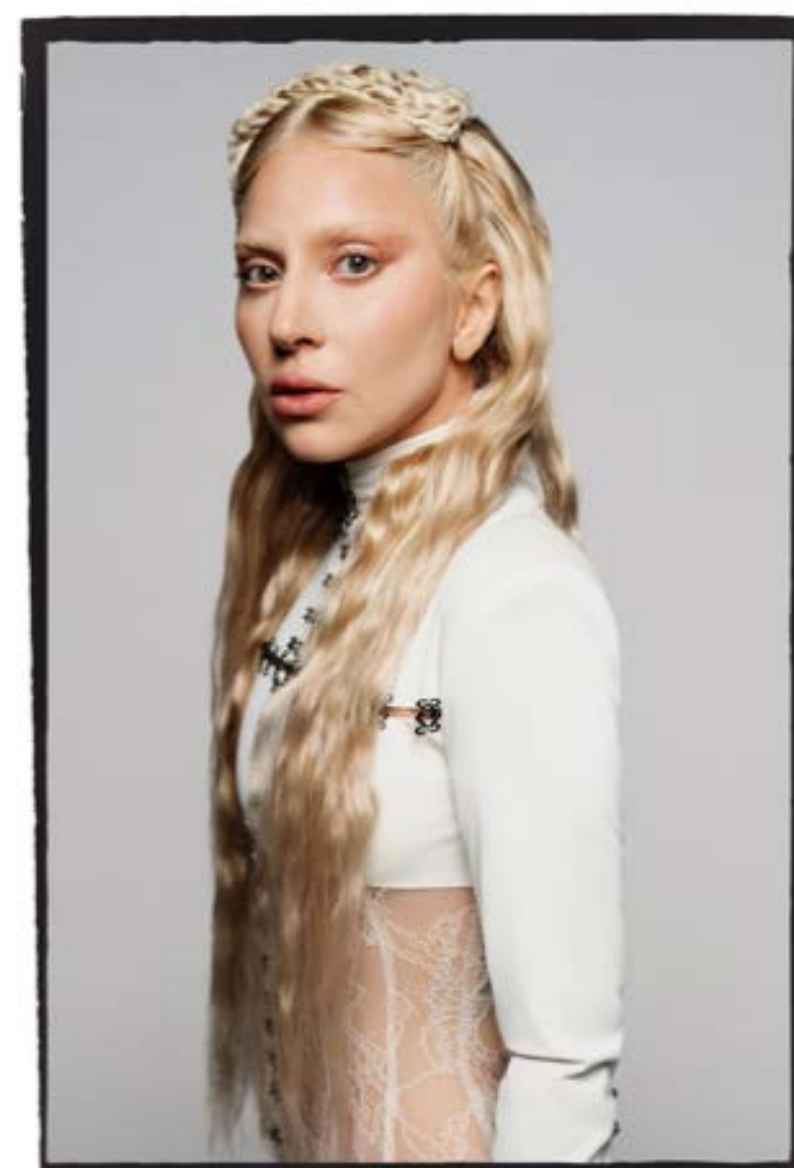
Lejdi Gaga

Lejdi Gaga ponovo je u centru pažnje, i to sa dobrim razlogom.

Nakon što je posljednjih nekoliko godina provodila istražujući različite kreativne pravce, od singlova „Die With A Smile“ i „Disease“, do hipnotišućeg pop univerzuma „Chromatic“ (2020), Lejdi Gaga je 7. marta izdala novi album „Mayhem“, koji fanovi popularno nazivaju LG7.

Na novom albumu će se naći 14 pjesama, od kojih je već predstavila pjesmu „Abracadabra“, koja je odmah postala veliki hit.

Kako prenose pojedini mediji, Gaga je izjavila da je ovo njen najličniji album do sada i da je stvarala pjesme kroz sjećanja na prošle greške, ali i kroz prizmu nade.

SERIJA

„SAS: Odmetnuti junaci“ (Rouge Heroes)

MAX

Nakon odlične prve sezone, pratimo priču o tome kako su pobunjenici britanske vojske stvorili najveću jedinicu specijalnih snaga u sjevernoafričkoj pustinji tokom najmračnijih dana Drugog svjetskog rata.

Dok Padi Mejn pokušava da se nosi sa smrću oca, zarobljavanjem Dejvida Stirlinga i traumama pretrpljenim tokom rata, on mora da usmjeri pažnju na borbu protiv rasformiranja SAS-a. Budućnost jedinice je u pitanju dok predvode invaziju na Evropu te pokušavaju ponovo da dokažu svoju važnost. Ipak, pojavljuje se iznenadni saveznik u vidu Vilijama, strogog i formalnog brata Dejvida Stirlinga.

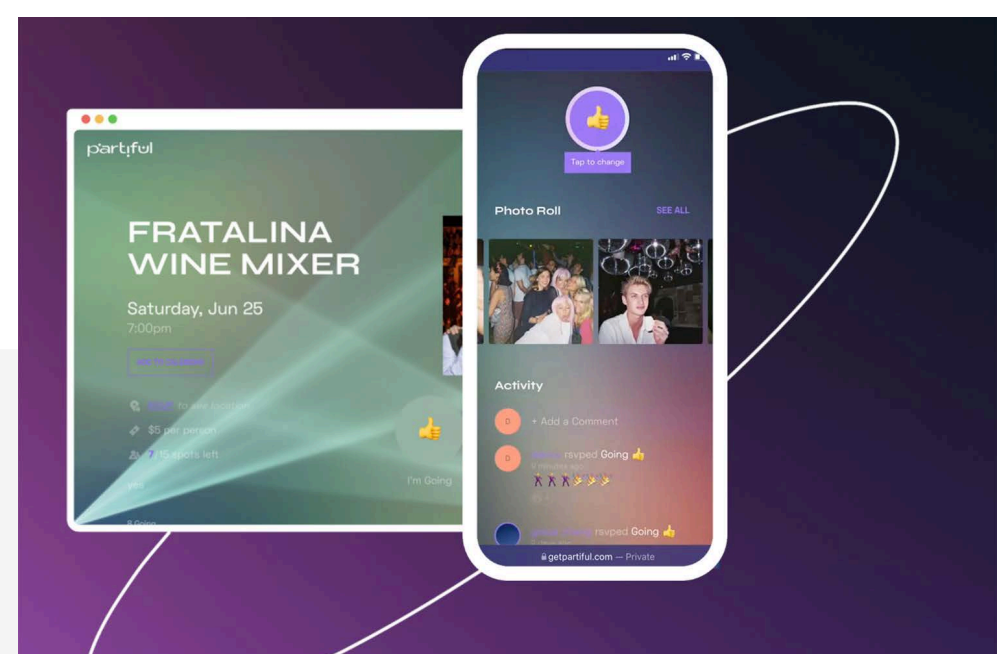
Hoće li se žestoki Padi Mejn konačno držati pravila kako bi zaštitio budućnost jedinice, ili će njegovo odbacivanje autoriteta biti prevelika prepreka?

Druga sezona serije ratne drame „SAS: Odmetnuti junaci“ (Rouge Heroes) dostupna je na Max striming platformi.

APLIKACIJA

Partiful, platforma za planiranje događaja

Svake godine Google bira najbolje android aplikacije i igre iz svoje Play Store prodavnice, pa je to uradio i za 2024 godinu, te su proglašeni pobjednici Google Play izbora najboljih u 2024. (Google Play's Best of 2024).

Ove godine proglašeni su najbolji u kategorijama: „Najbolja aplikacija“, „Najbolja igra“, „Najbolja aplikacija za više uređaja“ i „Najbolja igra na više uređaja“.

Platforma za planiranje događaja Partiful proglašena je za najbolju android aplikaciju, zahvaljujući intuitivnom dizajnu i svježem pristupu kreiranju pozivnica. Njena alatka Party Genie omogućava brzo kreiranje pozivnica i lako odgovaranje na poziv putem jednostavnog linka.

SAVJETI U ROMINGU – KAKO NAJOPUŠTENIJE KOMUNICIRATI NA PROLJEĆNIM PUTOVANJIMA?

PIŠE:

IVA ĐUDUROVIĆ

Proljeće je pravo vrijeme za putovanja – dani postaju duži, priroda se budi, a želja za otkrivanjem novih destinacija raste. Bilo da planirate bijeg u neki evropski grad tokom vikenda, „road trip“ uz morsku obalu ili avanturu na egzotičnoj destinaciji, jedno pitanje uvijek ostaje isto: kako ostati povezani, a da ne brinete o troškovima rominga?

Donosimo vam nekoliko savjeta o tome kako da uživate tokom proljećnih putovanja:

- **Aktivirajte mobilni internet** – Zaboravite na traženje nepouzdanih Wi-Fi mreža. Aktivirajte roming tarifnu opciju u trajanju od jednog, tri, pet, sedam ili petnaest dana, provjerite da li je uključen mobilni internet na vašem uređaju i uživajte u stabilnoj i sigurnoj vezi gdje god da se nalazite.
- **Provjerite roming tarifne opcije** – Odaberite određenu tarifnu opciju i surfujte, dijelite slike i komunicirajte bez neplaniranih troškova. Pogledajte ponudu koja je prilagođena vašoj destinaciji i izaberite onu koja vam najviše odgovara.
- **Informacije u svakom trenutku** – Bilo da istražujete uske gradske ulice ili planirate

odlazak na sljedeću destinaciju, u svakom trenutku potrebna vam je navigacija. Bezbrižno se oslonite na mobilni internet za najtačnije rute, preporuke i vodiče u pokretu.

- **Dijelite trenutke sa najdražima** – Ne čekajte povratak kući da biste podijelili slike i video-zapise s putovanja. Uz stabilnu vezu, vaše uspomene mogu biti onlajn u trenu!

Pravo uživanje na putovanjima počinje kad ne morate brinuti o internet konekciji i troškovima – zato odaberite roming tarifne opcije koje vam omogućavaju da budete povezani bilo gdje, bilo kad!

Povezanost na svakom koraku

Ako putujete izvan granica Bosne i Hercegovine, osim dobrog raspoloženja, ponesite sa sobom i mobilni internet! Aktivirajte neku od fantastičnih m:tel roming tarifnih opcija i uživajte u putovanjima bez brige o troškovima.

Za postpejd korisnike koji često putuju u Srbiju ili Crnu Goru, a žele ostati povezani, tu su povoljne roming opcije prilagođene različitim potrebama. Uz aktivaciju **NET mts SRB** ili **MTEL CG** opcije, za samo 5 KM uživajte 5 dana u 10 GB interneta.

Istovremeno, pripejd korisnici mogu odabrati fleksibilne opcije koje odgovaraju trajanju njihovog boravka. Za kraće posjete, tu je 24-časovna opcija za 3 KM, koja uključuje 100 minuta poziva, 100 SMS-ova i 2 GB interneta u mrežama mts Srbija i m:tel Crna Gora. Za duža putovanja, opcija od 10 dana za 10 KM nudi čak 300 minuta razgovora, 300 SMS-ova i 6 GB interneta, pružajući dovoljno resursa za sve komunikacijske potrebe.

Ukoliko na putovanju prolazite kroz nekoliko evropskih zemalja, onda je Net roaming Evropa opcija za vas! Aktivirajte 1 GB interneta za 12 KM, koji možete koristiti tri dana, ili 1,5 GB za 16 KM u trajanju od sedam dana. Za duža putovanja izaberite 3 GB interneta za 30 KM s trajanjem od 15 dana.

Bilo da ste pripejd ili postpejd korisnik, uz m:tel roming

tarifne opcije možete bezbrižno uživati na omiljenim proljećnim destinacijama, jer ćete o isteku kupljene tarifne opcije odmah biti obaviješteni putem SMS-a.

Digitalna podrška za bezbrižno putovanje

Za najbolje iskustvo prenosa mobilnih podataka u inostranstvu neophodno je posjedovati m:tel 4G SIM karticu, zato vam savjetujemo da prije planiranog putovanja posjetite bilo koje m:tel prodajno mjesto kako biste zamijenili vašu staru 3G novom 4G SIM karticom.

Takođe, najbolje bi bilo da aktivaciju željene roming tarifne opcije izvršite prije polaska na put, a to možete učiniti putem servisa **Moj meni** pozivom na ***100#**, putem aplikacija **m:go** ili **Moj m:tel**, kao i sajta mtel.ba, izborom specifične tarife.

Uz roming tarifne opcije možete bezbrižno uživati u putovanjima i ostati povezani sa svojim najdražima, gdje god da vas avantura odvede. U slučaju da imate bilo kakve nedoumice ili dodatna pitanja, pozovite m:tel korisnički servis na **0800 50 000**.

RAČUN NA MAIL

ČUVAJMO PRIRODU

VRIJEME JE ZA DOBRE ODLUKE!

Da li ste znali da sve račune za m:tel usluge možete dobijati putem elektronske pošte?

Korišćenjem usluge Moj račun doprinosite očuvanju životne sredine, a mi vam do 07.06.2025. godine poklanjamo i kod sa 5 GB mobilnog interneta u trajanju od 30 dana, koji možete iskoristiti na bilo kojem mobilnom broju iz m:tel mreže ili ga pokloniti dragim osobama!

m:tel *imate prijatelje!*

